

Puntarski ftoj

BROJ 5 • GODINA 3 • Studeni 2007. • Zavičajno društvo "PUNTARI" Punta Križa • BESPLATNI PRIMJERAK

ISSN 1845-4593

9 771845 459001

Beseda na početku

Od pasuane Ivanje, za ku su svi rekli da je bila sila lijepa i dobro organizuana i kada smo duali vanka pasuani »Puntarski fuoj«, pasalo je malo više od pijet mesijeci. Framezo je bilo i leto, kada svi mi imamo puno više posla i manje vremena za sebe, ma loštešo smo arivali na vrijeme, za ovu Jedrijeju, prontat i šampat uof, pijeti bruoj »Puntarskog foja«.

Pijet je baš lijepi bruoj, druagi svakon ki grije na skulu, ma i nuan, aš eko, ovo je pijeti bruoj foja ki se je rodil i ugijedal sunce.

Na početku, nanke mi, ki smo počeli delat fuoj nismo baš bili siguri kako ćemo ga udelat, če će to prit vanka. Potiho, onako više zuase, da nas niki nanke ne bi čul pitali smo se: »Če ćemo mi to moć?«, ma kako i vavek vaf životu – oči straše a ruke delaju. Uz puno voje i kuraja ćapali smo se posla i pomalo, starpljivo, prišli do ovoga, pije-toga broja.

Svi Puntari, ma i drugi okolo nas, vaf Lošinju, na Rike, dofin vaf Amerike, duali su nan ruku i pomogli da naš fuoj živi i bude sve boji.

Puno nas judi hvuale, govore da dobro delamo i neka se ne štufoamo, pa smo mi vaf uredništvu kuntijenti, ma nan se vavek pari da smo mogli još više i boje. Neki nan reku da smo neš falili, krivo napisali, nekoga zaboravili, da se neka beseda ne reče ovako nego onako a mi se na to ne jidimo, nego nan je druago, aš više judi više znua a svaki ki neš dela i neš fali.

Jeno je siguro, ovakof fuoj more se udelat samo na muod da svi skupa budemo dakuordo, da svaki pomore koliko znua i more. A da je lahko, ni, naj-parvo okuri pokupit šoldi za šampat fuoj, onda se domislet če napisat, pak iskat i pokupit dokumijenti, nuać fotografije, govorit zis puno judi. Pokle toga okuri sve to klast na kup po nekon rijedu, prepisat na čisto, sve još jedanput kontrolat i napisat vaf kompjuter i na finjetku šampat.

Moramo reć da nan kako grijemo napret sve više judi pomore, neki zis ideju, neki nuajdu dokumijent ol fotografiju, neki nan poveju če je i kako nekada bilo, kako se delalo, živelo, veselelo i tugovalo. Puno je njih neš i napisalo, vaf ovih pijet bruoji, jušto dvajset i dvua. Svi zis velu voju i za jubaf Punte.

Naša je žeja da »Puntarski fuoj« pomore da se ne zataru naše užuance i naš zajik, ma još više da Punta živi i zutra, da se vaf selu ne zaguase i zadnje lampadine, da mluadi vaf Punte nuajdu posal i da moreju ustat živet vaf mestu. Mučan je to posal, sve pomalo i teško grije napreda, ma da se ne ufamo da će bit boje ne bimo neš nanke delali.

Čeka nas još sila posla a za sada nan je najveći da načinimo crijekvicu Svijetoga Antuona na Parhuavcu. Druago nan je da nismo falili kada smo decidili da ovu crijekvicu pošnemo parvu načinjat, aš kada su oni ki znaju svuoj posal vaf Ministarstvu kulture i Konzervatorskom zavodu videli ovu crijekvicu i prešteli sve če je od pasuana vremena od nje bilo zapišeno i suami su se začudili da ona do sada ni bila nanke pod proteci-juonon guvijerna.

Sada smo pokle dosta vremena i posla stavili crijekvicu Sv. Antuona »pod zaštitu« i ona je postala kulturno dobro Republike Hrvatske. Apena sada moremo i od guvijerna iskat šoldi za ju načinit a mi ćemo kako i do sada dat koliko moremo.

Ista je stvuar zis Jami na Sredi, kua je sada »pod preventivnom zaštitom« pa znuamo če se sve okolo jame i vaf nje mora i more udelat da ju svi mi i naši turišti moremo vit a da se neš ne ruvinua.

Sve ovo, finjeno do sada, samo je »fundamijent« bez koga se niš nanke ni moglo pošnijet delat.

Hvala svin ki su do sada pomogli pokupit šoldi za načinjat crijekvicu ma moramo ih i napred iskat i pokupjat, aš posal je veli, sve sila guštua, pa ki more, neka nan pomore.

Bruoj našega žiro računa je:

Zavičajno društvo »Puntari« M. Lošinj broj 2402006 – 1100410077.

Napomenuli bi i vas ki dosada niste platili članarinu da to do kraja leta učinite kako bi naš nuovi šijesti bruoj »Puntarskog foja«, ko bude sreće i zdruavija prišal vanka do druge Ivanje a kako je ovo godišće već pomalo na finjitku želimo svin Duobre Bluagdane i Srećno Mluado 2008. leto.

Uredništvo

PUNTARSKI FUOJ – GLASILO ZAVIČAJNOG
DRUŠTVA »PUNTARI« PUNTA KRIŽA
Mali Lošinj, Trg Zagazinjine 1
Tel.: 051/231-019 • Fax: 051/231-011
Glavni i odgovorni urednik: Ljubo Galjanić

Uredništvo: Branko Kučić, Franko Kučić, Ivan Lovrić,
Leonardo Marušić
Izdavač: LEO-COMMERCE, D. Cesarića 32, tel: 625-910
Tisak: Grafički Zavod Hrvatske - Zagreb
Naklada: 500 primjeraka

Aktivnosti Zavičajnog društva »Puntari«

Jedna od temeljnih aktivnosti našeg društva je zaštita i očuvanje od zaborava i propasti prirodnih, kulturnih i povijesnih vrijednosti kojima Punta Križa obiluje. S tim ciljem pokrenuli smo brojne aktivnosti od kojih smo kao prioritete izdvojili valorizaciju arheološkog lokaliteta Jami na Sredi kao i lokaliteta Parhavac s kapelom Svetog Antuna.

Da bi se ti zacrtani ciljevi dostigli, nužno je najprije prikupiti i kompletirati svu dokumentaciju potrebnu za početak bilo kakvih zaštitnih mjera, radova i zahvata.

Radi vašeg cjelovitog informiranja donosimo vam samo dio dokumenata koje smo u proteklom razdoblju uspješno pribavili u suradnji s nadležnim institucijama, kako bi i vi bili upoznati s aktivnostima našeg društva.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Uprava za zaštitu kulturne baštine

Konzervatorski odjel u Rijeci dana 23. listopada 2006. godine donosi Arheološko-konzervatorsko mišljenje za prijedlog uređenja pristupa i unutarnjih prolaza u Jami na Sredi Punta Križa

Temeljem vašeg zahtjeva koji ste dostavili nadležnoj Upravi za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskom odjelu Rijeka dana 10. listopada 2006. godine, izvršili smo pregled sve dostavljene dokumentacije, prijedlog uređenja pećine i troškovnik, uvid u poznatu dokumentaciju te izvršili očevid na terenu (17.10.2006.) s predstavnicima Planinarskog društva »Osoršćica« iz Malog Lošinja. Jami na Sredi poznat je arheološki lokalitet s najstarijim tragovima ljudskog života na području Kvarnera, u kojoj su također izvršena i probna arheološka istraživanja. Jami na Sredi označava dvije vrtače u kojima se nalazi i jedan pećinski objekt. Sukladno zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, te Pravilniku o arheološkim istraživanjima, a budući da je riječ o

uređenju pristupnih putova, dostavljaju se slijedeći podaci:

1. Pristup Jami na Sredi, od glavne pješačke staze Osor-Punta Križa, potrebno je urediti po principima planinarsko-pješačkih staza na otočnom arhipelagu, prema već poznatim predlošcima. Otvore Jama poželjno je što hitnije zaštititi čišćenjem i održavanjem zarasle vegetacije te postavljanjem drvenih, dobro fiksnih ograda, kao i eventualnih suhozidnih ograda (gromača). Predlaže se također postavljanje adekvatne markacije. Stoga je nadležno tijelo suglasno s navedenim stavkama kako stoji u prilogu zahtjeva i troškovniku.

2. Nakon izvršenog terenskog očevida i arheološko-konzervatorskog nadzora, usuglašeno je najadekvatnije rješenje uređenja ulaza u Jamu. Postavljat će se metalne, dobro fiksirane, sajle za rukohvat uzduž matične stijene, a ne izradbom stepeništa i postavljanjem drvenih rukohvata kako je predloženo troškovnikom. Drveni rukohvati t.j. ograde moguće su samo na dijelu puta prema unutrašnjem dijelu pećine koji je prilično opasan i ne pruža mogućnost drugog rješenja. Ukupna dužina rukohvata, sajlama i ogradom iznosila bi 25 m.

3. Uređenje prolaza iz prve jame u drugu obavljen je pod nadzorom nadležnog Odjela do visine od 70 cm, a ne 2 m kako se predlagalo troškovnikom. Ta je visina sasvim dovoljna za prolaženje a da se daljnjim prokopavanjem ne devastiraju eventualni kulturni slojevi. Uz nadzor je prokopano stepenište s većim gazištem koje zapravo tretira nasipe zemlje iz prijašnjih istraživanja, gotovo bez nalaza materijalne kulture, a isprane voderinom. U tom se dijelu također predlaže postavljanje manjeg drvenog rukohvata a sa strane, prema matičnoj stijeni, postavljanje drvenih trupaca ili suhozidnog podzida kako se zemlja ne bi odronjavala i urušavala.

4. Jami na Sredi svakako treba sustavno održavati, što podrazumijeva: čišćenje od otpada, održavanje vegeta-

IZ SADRŽAJA:

Aktivnosti Zavičajnog društva »Puntari«	3	Ricordi di Vera Bonich	24
Iz aktivnosti mjesnog odbora Punta Križa	5	Puntarski povijesni fotoplov	26
Suradnja s udrugom Europa Nova	6	Vrša - varša	28
Lošinjski rezervat za dupine	7	Kako se je z'muora karcual salbun	30
Koleda	8	Kako se ule delalo na ruke	34
Lovištem Punta Križa gospodare lovci	10	Tuanci vaf Punte	36
Ivanja - fešta za pamćenje	12	Kako su tri šibice spasile pet života	38
Danijel Gospić - prvak Europe	16	Ognjišće - sarce naših kuć	39
Krišta Visintin r. Hrončić - najstarija Puntarka	19	Mlečino - mlječika	41
Kako je nastao tabor	22	Sponzori	43

cije, deponiranje nabacaog kamenja u dijelu koji će najmanje štetiti kulturnim slojevima, a biti zaštićen od prolaza, te urediti suhozidne potpornje i postaviti nove na dijelovima gdje se profili urušavaju.

5. Za sve druge veće zahvate i radnje unutar pećine i prije izvođenja radova potrebna je izradba pripreme dokumentacije (stručni elaborat, idejni projekt uređenja prostora, dozvole nadležnih institucija) koju bismo mi potom ovjerali i izdali zakonski akt u vidu posebnih uvjeta. Te zakonske mjere odnose se na arheološka istraživanja i na konzervaciju predviđenih dijelova pećine kako nalaže Pravilnik o arheoloških istraživanjima (NN 30/05). U prvome redu preporuča se prikupljanje sve potrebne dokumentacije (izvadak iz katastra, za prijedlog upisa iz zemljišne knjige i druga dokumentacija) za prijedlog upisa istog lokaliteta u Registar kulturnih dobara RH.

Kapela svetog Antona na Parhavcu

**Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Konzervatorski odjel u Rijeci dana 07. ožujka 2007.
godine donosi slijedeće**

R j e š e n j e:

1. Arheološko nalazište Jami na Sredi u Gradu Mali Lošinj, Primorsko-goranska županija, smješteno je na katastarskim česticama br. 3117, 3353/3, 3353/2, 3354/2, sve k.o. Nerezine do donošenja rješenja o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra sukladno članku 12. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, a najduže 6 godina od dana donošenja ovog rješenja,

stavlja se pod preventivnu zaštitu.

2. Preventivna zaštita odnosi se na područje unutar prostornih međa g.n. katastarskih čestica.

Katastarski plan s ucrtanim prostornim međama sastavni je dio ovog rješenja.

3. Na području kulturnog dobra iz točke 1. ovog Rješenja i unutar prostorne međe iz točke 2. ovog

Rješenja primjenjuje se sljedeći sustav mjera i zaštite:
- zaštitni i drugi radovi na kulturnom dobru iz točke 1. ovog Rješenja i unutar prostorne međe iz točke 2. ovog Rješenja mogu se poduzeti samo uz prethodno odobrenje nadležnog tijela,

- bez traženja prethodnog odobrenja nadležnog tijela, vlasnik (imatelj) kulturnog dobra može obrađivati tlo do dubine od 50 cm,

- vlasnik (imatelj) kulturnog dobra dužan je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje predmetnog kulturnog dobra a koje odredi nadležno tijelo,

- kulturno dobro iz točke 1. ovog Rješenja ili njegovi dijelovi mogu biti predmet kupoprodaje samo pod uvjetima propisanim Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

4. Predmetno dobro upisat će se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – **Listu preventivno zaštićenih dobara,**

5. Ovo će se rješenje dostaviti nadležnom katastru radi zabilježbe u zemljišnim knjigama.

6. Žalba ne odgađa izvršenje ovog Rješenja.

Sukladno članku 11. stavak 2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, točkom 4. izreke ovog rješenja, određuje se obveza upisa predmetnog kulturnog dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – **Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara.**

Uklesani natpis na portalu Kapele svetog Antona na Parhavcu

Ministarstvo kulture na temelju članka 12. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN broj 69/99, 151/03) i članka 9 stavka 1. Pravilnika o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN broj 37/01) donosi

R j e š e n j e

1. Utvrđuje se da **Gospodarsko – ladanjski kompleks Antoniazza de Bocchina s Kapelom sv. Antuna Opata, na lokalitetu Parhvac na području naselja Punta**

Križa, na k.č. 37, 38/1 (zk.ul. 1928) i 38/2 (zk.ul. 1943) k.o. Punta Križa, ima svojstvo kulturnog dobra.

2. Prostorne međe kulturnog dobra iz točke 1. izreke ovoga rješenja određene su k.č. zem. 248 (zk.ul. 154) i č.zem. 249 (zk.ul. 832) k.o. Punta Križa.

Katastarski izvadak s ucrtanim prostornim međama sastavni je dio ovog rješenja.

3. Utvrđuje se sljedeći sustav mjera zaštite kulturnog dobra iz točke 1. ovog rješenja:

- Zaštitni i drugi radovi na kulturnom dobru iz točke 1. i unutar prostornih međa iz točke 2. izreke ovog rješenja mogu se poduzeti samo uz prethodno odobrenje nadležnih tijela.

- Vlasnik kao i drugi imatelji kulturnog dobra dužan je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje

predmetnog kulturnog dobra, a koje odredi nadležno tijelo.

- Predmetno kulturno dobro ili njegovi dijelovi mogu biti predmet kupoprodaje samo pod uvjetima iz članka 36. – 40. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

4. Predmetno kulturno dobro s prostornim međama iz točke 2. ovoga rješenja upisat će se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara

5. Nadležni sud izvršit će zabilježbu ovoga rješenja po njegovoj pravomoćnosti u zemljišne knjige kao i zakonsko pravo prvokupa nad predmetnim kulturnim dobrom, a Ured za katastar zabilježbu u katastar.

6. Žalba na rješenje ne odgađa izvršenje ovoga rješenja.

IZ AKTIVNOSTI MJESNOG ODBORA PUNTA KRIŽA

Mjesni odbor Punta Križa je, kao i svake godine, sačinio svoj program rada i temeljem istog tražio od nadležnih službi Grada Malog Lošinja, Turističke zajednice Grada Malog Lošinja i ostalih institucija u Primorsko-goranskoj županiji i šire, ulaganja u kapitalne objekte od značaja za poboljšanje uvjeta življenja na području Punte Križa. Tako su tražena sredstva i ulaganja na uklanjanje crnih točaka na cesti Osor - Punta Križa - Bokinić, premještanje trafostanice kod crkve te poboljšanje javne rasvjete, iznalaženje rješenja za zbrinjavanje otpadnih voda u

samome mjestu Punta Križa, uređenje prizemlja škole za potrebe Mjesnog odbora i iznalaženje dugoročnog rješenja za održavanje zgrade škole u cjelini kroz njeno namjensko korištenje za određena događanja koja će biti od koristi za razvoj mjesta, popravak rive i Velog mula na Ulu, te privezišta na Poguanu i Dragi, uređenje prostora za kupanje u uvali Ul, izrada novih šetnica i poboljšanje signalizacije na istima, izrada okretišta za autobus i postavljanje montažne čekaonice.

Pored navedenog, i dalje se traže rješenja proširenje trga »kol crijevke«, za što je potrebno osigurati sredstva i izraditi potrebnu plansku dokumentaciju. Od traženih ulaganja do sada su izvedeni određeni radovi na zgradi škole, kao što je izolacija terasa i s time uklanjanje prodora vode u prizemne prostore, te popravak unutarnjih zidova u prizemlju iste. U tijeku su radovi na sanaciji rive na Ulu, a uređen je djelomično i prostor za kupanje na Ulu. U samom mjestu izvršen je popravak grotla

na cisterni i postavljena nova armatura te poklopac od inoksa na samom grotlu cisterne.

U tijeku je izrada okretišta za autobus i uređenje prostora za postavljanje montažne čekaonice. Mještani Poguanu uz pomoć Grada betonirali su stazu od rive do gostione Pogana, te popravili dio obalnog puta.

Na cesti Osor-Punta Križa-Bokinić poboljšani su uvjeti vožnje djelomičnim nasipanjem i poravnanjem površina uz cestu, te izvedbom nekoliko mimoilazišta.

Od HEP Elektroprimorja Rijeka imamo saznanja da će premještanje trafostanice biti izvedeno u idućoj godini, kao i poboljšanje javne rasvjete, te postavljanje priključnog ormarića kod crkve.

Ranko Matušan

Novouređeni grot na cisterni

Sanacija rive na Ulu

Suradnja s udrugom Europa Nova na obnovi crkvice Sv. Antona na Parhavcu

U posljednjem broju »Puntarskog fuoja« obznanili smo našu inicijativu za obnovu i restauraciju crkvice Sv. Antona na Parhavcu. U međuvremenu smo prikupili svu potrebnu dokumentaciju nužnu za sanaciju ovog značajnog povijesnog, kulturnog, sakralnog i arheološkog lokaliteta. Iz naših smo sredstava izdvojili početnih 10.000,00 kuna, te pozvali sve zainteresirane pojedince i institucije da nam svojom financijskom potporom pomognu u prikupljanju sredstava neophodnih za realizaciju ovog cilja.

Našem se pozivu odazvao određen broj pojedinaca te im i ovom prilikom zahvaljujemo na doniranim sredstvima.

Najznačajniju suradnju ostvarili smo s neprofitnim udrugama »Europa Nova« – Mali Lošinj i »Phil Stone Center« - Luksemburg, koje je osnovao Robert Manchin, direktor svjetski poznatog i priznatog instituta Gallup Europa sa sjedištem u Bruxelles-u.

Gospodin Robert Manchin, veliki je zaljubljenik u naš kraj. Na Cresu i Lošinju boravi određeni dio godine, kada mu to poslovne obaveze dopuštaju te je na području Punte Križa, odnosno na Garmožu rekonstruirao staru kuću i uređuje okolno zemljište s ciljem podizanja maslinika i nasada lavande i ostalog autohtonog bilja. Osim toga, kao

veliki štovatelj prirodnog i sakralnog naslijeđa našeg kraja, pokrenuo je inicijativu za obnovu malih napuštenih i devastiranih crkvice na južnom dijelu otoka Cresa te inicirao projekt pod nazivom »Usvojite crkvicu – adapt a Chapel«.

Shvativši da se ciljevi našeg zavičajnog društva »Puntari« i inicijativa gospodina Roberta Manchina u svojim temeljnim namjerama uvelike poklapaju i podudaruju, sastali smo se početkom ljeta s njim i njegovim suradnicima, gospodom Marinom Jurkota-Rebrović i gospodinom Željkom Jović te im predložili da nam pomognu u prikupljanju sredstava za obnovu naše crkvice Svijetog Antuona na Parhavcu.

Naišli smo na izuzetno razumijevanje gospodina Manchina, koji nas je izvijestio da će udruga »Europa Nova« u sklopu projekta »Usvojimo crkvicu« organizirati više glazbenih večeri na području Cresa i Lošinja na kojima će ulaz biti slobodan i da će se na tim koncertima prikupljati dobrotvorni prilozi za obnovu crkvice. Također je predložio da se sva, na ovaj način prikupljena sredstva uplate na žiro račun našeg Zavičajnog društva s namjenom obnove crkvice Svetog Antona na Parhavcu. Prijedlog smo sa zadovoljstvom prihvatili i dogovorili buduću suradnju na ovom zajedničkom značajnom i zahtjevnom poslu.

Tijekom mjeseca kolovoza ove godine udruge »Europa Nova« i »Phil Stone Center«, koje vodi gospodin Robert Manchin, organizirale su čak šest vrlo zanimljivih i kvalitetnih glazbenih događaja.

Prvi koncert održan je na prostoru ostatka samostana Sv. Petra u Osoru a potom je uslijedio koncert pored franjevačkog samostana na Bijaru. Na oba dobro posjećena koncerta nastupio je pjevački zbor Merry Gospel Hor iz Beograda.

Sljedeći izuzetno zanimljiv koncert održan je u crkvi samostana Svetog Petra u Osoru na kojem su nastupili pučki pjevači staroslavenske mise iz Vrbnika na Krku. Njihovo glagoljaško pjevanje predstavlja izniman hrvatski

fenomen crkvenog pjevanja. Nakon njih predstavio se Crkveni pjevački zbor iz Nerezina koji je oduševio sve prisutne izvedbom triju starih crkvenih pjesama: »Tri kralja jahahu« koji se u Nerezinama tradicionalno pjeva u crkvi Sv. Marije Magdalene na blagdan Tri kralja, te »Morska pada strašna sila« i »Ako iščeš čudnovata« koje se izvode na blagdan Sv. Frane i Sv. Antuona.

Četvrti koncert održan je u sali Doma kulture u Malom Lošinju gdje je u sklopu »Dana Josipa Kašmana« nastupio »Trio Solea« iz New Yorka da bi potom pjevački zbor »ANS« iz Mađarske, koji gaji gregorijansko pjevanje, nastupio u župnoj crkvi Velog Lošinja, a potom u samostanu Sv. Petra u Osoru.

Na svim koncertima ulaz je bio besplatan, a na njima su se prikupljali dobrovoljni prilozi za obnovu crkvice Sv. Antona na Parhavcu. Sva, na ovaj način prikupljena sredstva uplaćena su na žiro račun našeg Zavičajnog društva »Puntari«.

Ova sredstva uz ona prikupljena iz ostalih izvora, omogućit će nam da započnemo radove na prvoj fazi restauracije crkvice Svetog Antona na Parhavcu koja obuhvaća popravak krovišta, izradu ulaznih vrata i radove na sanaciji vlage izvođenjem drenaže na cjelokupnom objektu.

Crkveni zbor iz Nerezina u samostanu sv. Petra u Osoru

Zbor »Merry Gospel Hor« iz Beograda pred franjevačkim samostanom na Bijaru

LOŠINJSKI REZERVAT ZA DUPINE

U četvrtom broju »Puntarskog foja« u rubrici »Iz aktivnosti Mjesnog odbora Punta Križa« objavljen je dopis koji je Mjesni odbor Punta Križa uputio Ministarstvu kulture još 25.08.2006. godine, kojim traži objašnjenje, što Rješenje o preventivnoj zaštiti, kao i u konačnici osnivanje lošinjskog rezervata za dupine, znači u smislu planiranja korištenja morskog područja u obavljanju određenih gospodarskih djelatnosti na kojima se zasniva razvoj područja Punte Križa. Odgovor nadležnih nije uslijedio. Mjesni odbor Punta Križa ponovo 10.07.2007. godine upućuje dopis Ministarstvu kulture sljedećeg sadržaja:

MJESNI ODBOR PUNTA KRIŽA
PUNTA KRIŽA

Punta križa, 10.07.2007.

MINISTARSTVO KULTURE
UPRAVA ZA ZAŠTITU PRIRODE ZAGREB
Predmet: Osnivanje Lošinjskog rezervata za dupine

Ponovo Vam se obraćamo s molbom da nam date određena objašnjenja vezano za Vaše Rješenje o preventivnoj zaštiti područja na kojem je predviđeno osnivanje Lošinjskog rezervata za dupine. Mi smo još 25.08.2006. godine uputili dopis na ruke Zorana Šikića pomoćnika ministra, koji je to rješenje svečano uručio gradonačelniku Grada Malog Lošinja gospodinu Gariu Cappellia povodom Dana dupina u Velom Lošinju, koje Vam u prilogu dostavljamo.

Nas muči problem odumiranja sela kakvo je i Punta Križa, i bojimo se svih mjera koje bi ograničile gospodarske djelatnosti vezane za more i uz more, a koje bi uzrokovalo daljnju depopulaciju ovog područja. Prostornim planom želimo omogućiti razvoj koji će potaknuti ulaganja u gospodarski razvoj i stvoriti mogućnost naseljavanja, a time i oživljavanje ovog područja. Stoga Vas molimo da nam što prije i dade te tražena objašnjenja.

Prema dosadašnjim raspravama provedenim na području Grada Malog Lošinja organiziranih od udruge Plavi svijet, Rotari kluba Mali Lošinj i Koordinacije eko udruga s područja Grada Malog Lošinja, te više novinskih članaka o dupinima i rezervatu, stvorena je odbojnost prema takvoj zamisli, odnosno stav da takav rezervat uvjetuje takve mjere koje praktički onemogućuju dosadašnje djelatnosti na moru i

uz more. Nas to naročito tišti, jer je područje Punte Križa u središtu tog rezervata, pa želimo da nam pobliže objasnite što nam donosi takav rezervat, odnosno čega se ubuduće moramo odreći.

S obzirom da imamo namjeru sazvati zbor građana na ovu temu, molimo da nam što brže odgovorite.

S štovanjem.

Predsjednik: **Ranko Matušan**

Konačno, krajem mjeseca kolovoza Mjesni odbor dobio je odgovor sljedećeg sadržaja:

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE
Runjaninova 2

UPRAVA ZA ZAŠTITU PRIRODE

Klasa: 612-07/07-49/681
Urbroj: 532-08-02-02/1-07-2
Zagreb, 27.srpnja 2007.

Mjesni odbor Punta Križa
n/r gosp. Ranku Matušanu
Punta Križa

Predmet: Predstavka u svezi proglašenja preventivne zaštite nad područjem mora uz otoke Cres i Lošinj

Ova Uprava zaprimila je Vašu predstavku iz koje se vidi da postoji određena bojazan da će proglašenje trajne zaštite nad dijelom mora uz istočne obale otoka Cresa i Lošinja otežati život stanovnicima, posebice stanovnicima naselja Punta Križa, koji u tom području žive.

U skladu s člankom 26. Zakona o zaštiti prirode (»Narodne novine« br. 70/05.) Ministarstvo je 26. srpnja 2005. godine donijelo rješenje kojim se pod preventivnu zaštitu stavlja dio mora uz istočne obale otoka Cresa i Lošinja u kategoriji posebnog rezervata - rezervata u moru.

Preventivna zaštita proglašena je na vrijeme od najdulje tri godine, kako je određeno zakonom. U tome će se roku provesti daljnja istraži-

vanja i konzultacije sa različitim stručnjacima kako bi se utvrdilo da je područje od važnosti za odgovarajuću zaštitu u skladu s odredbama članka 12. Zakona o zaštiti prirode.

Dode li pak do proglašenja trajne zaštite spomenutog područja, tada će se za isto morati izraditi i donijeti plan upravljanja kao temeljni dokument kojim se detaljno uređuje i propisuje način čuvanja i korištenja zaštićenog područja kako je to određeno člancima 80. i 81. zakona.

Također je potrebno donijeti i Pravilnik o unutarnjem redu kojim se detaljno uređuje način korištenja i ponašanja u zaštićenom području.

Prije izrade ovih dokumenata nije moguće govoriti o zabranama ili pak ograničenjima koja eventualno mogu nastati u korištenju prostora. Uvjerena smo da bi eventualno proglašenje trajne zaštite ovog područja prije moglo koristiti razvitku i dobiti ovog otočnog područja i njegovih stanovnika nego li pak štetiti kroz eventualna ograničenja u korištenju mora.

U skladu s odredbom članka 22. navedenog zakona, Ministarstvo mora provesti postupak o čijem će pokretanju odlučiti kada temeljito ispita sve argumente koji idu u prilog proglašenju trajne zaštite kao i sve posljedice koje uspostava posebnog rezervata – rezervata u moru može imati na život ljudi u tome području. Ovaj postupak je javan i dostupan je svim zainteresiranim pravnicima i fizičkim osobama pa tako i svim stanovnicima i korisnicima područja koje bi se željelo proglasiti zaštićenim.

Pomoćnik ministra: **Zoran Šikić**

Dostaviti:

1. Javna ustanova Priroda, Grivica 4, Rijeka
2. Pismohrana
3. Evidencija

U međuvremenu, točnije 16. srpnja 2007. godine, predsjednik Mjesni odbor Punta Križa saziva sastanak odbora kojem su pored članova odbora nazočni i predstavnici Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa i predstavnik Sekcije ribara Udruženja obrtnika Mali Lošinj, s ciljem zauzimanje stava o proglašenju posebnog rezervata za dupine. Zaključak s tog sastanka je: »Mjesni odbor se protivi osnivanju posebnog rezervata za dupine kako je to predviđeno Rješenjem Ministarstva kulture, s obzirom da će tako stroga zaštita spriječiti mogući gospodarski razvoj područja Punte Križe, a time i uzrokovati daljnju depopulaciju ovog područja. Dupini na ovim područjima imaju vjekovima svoje stanište i danas njihova opstojnost nije ugrožena. Postoje zakonske odredbe kojima su propisani uvjeti za obavljanje određenih djelatnosti na moru i uz more, pa ako bi se te odredbe poštivale, dupinima opstanak ne bi bio ugrožen. Stoga se traži od Grada Mali Lošinj, da pokrene postupak pred Ministarstvom kulture da se Rješenje o preventivnoj zaštiti stavi van snage«.

Za očekivati je da će i ostali Mjesni odbori Grada Malog Lošinja, na čijem se području proteže budući rezervat za dupine, reagirati na sličan način, te da će Grad stati u zaštitu interesa građana ovih područja.

Ranko Matušan

K O L E D A

Kako naši stari običaji nalažu, uoči blagdana Svetog Ivana, nebeskog zaštitnika Punte Križa, 23. lipnja - »na vijiliju Ivanje«, i ove je godine zapaljen krijes – »koleda«.

Ovaj se običaj zadržao u više

naselja otoka Cresa i Lošinja, kao primjerice na Iloviku, za blagdan Svetog Petra i Pavla, 29.06. – »na Petrovu«, u Nerezinama na blagdan Svete Marije Magdalene, 22.07. – »na Magdalijeninu« i u Velom Lošinj, 26. 07. na Svetu Anu. Koleda, koja se na sjevernom dijelu otoka Cresa naziva »paliz«, ranije se održavala na »Petrovu« u Beleju ili na »Ivanju« u Stivanu.

Prastari običaj paljenje krjesova potječe iz poganskih pretkršćanskih vremena i simbolizira obrednu vatru koja se pali na uzvišenim mjestima, na humcima, brežuljcima, brdima, najčešće pred proljetne ili ljetne svetkovine. Postoji kod svih Slavena te keltskih, romanskih i germanskih naroda, a vezan je uz ljetni solsticij (21.06.). Običaj potječe od kulta sunca, a vatra se smatrala sredstvom za tjeranje zlih duhova. Obred se sastojao od samog čina paljenja krjesova, plesa uz njega, pjevanja prigodnih pjesama te preskakanja vatre, samo mladića, mladića i djevojaka odvojeno ili mladića i djevojaka zajedno, držeći se za ruke.

Nakon gašenja vatre u nekih je naroda bio običaj da se preko gara provodi stoka ili da se ugarci odnose na polja, livade ili pašnjake.

Sam običaj preskakanja vatre vezan je uz vjerovanje da vatra »čisti« tijelo i dušu, odnosno da od čovjeka tjera zle duhove.

U Punta Križi se koleda palila uvijek uvečer uoči blagdana Svetog Ivana, i to na prostoru između crkve i seoske cisterne, ponekad malo dalje pored mjesta gdje je nekada raslo velebno stablo »pokrive« a najčešće na predjelu zvanom Varoš, koji se nalazi na maloj uzvisini, na rubu sela.

Koledu s Varoša, noć prije Ivanje, mogli su vidjeti stanovnici Velog i Malog Lošinja, Svetog Jakova i Nerezina, te žitelji svih pastirskih stanova smještenih oko Punte Križa.

Plamen vatre u to je vrijeme služio i kao vrlo efikasno sredstvo komunikacije između stanovnika naših otoka te je bio podsjetnik svim susjednim selima da se sutradan slavi blagdan Svetog Ivana i poziv da se priključe svetkovini.

Dan prije kolede, mještani su organizirano, na mjesto gdje će se ona zapaliti, donosili svežnjeve suhog granja – »brijenca pruašća«, ponajviše ostataka od posječenog drva crnike, suhe grane makije (smreke, breke, lajnstika i dr.) preostale od čišćenja pašnjaka pa čak i suhe stabljike graška – »biži«.

Neko su se vrijeme radile i dvije kolede, jedna veća, za odrasle a druga manja da i djeca mogu preskakati preko vatre.

Prije zalaska sunca, koje gledajući iz Punte Križa zalazi iza Osorščice, oko kolede se okupljalo cijelo selo a »po zahodu« - po zalasku sunca, s prvim mrakom, koleda bi se zapalila.

Okupljeni ljudi su bez riječi pratili kako se vatra najprije polako širi, razbuktava, a onda se iznenada, u trenu, zastrašujućom silinom vine u nebo. Kad bi plamen dostigao svoju najveću snagu, nebom bi se prosulo mnoštvo sjajnih zvjezdica, koje bi poput plamtećih krijesnica lagano padale prema zemlji stvarajući nestvaran vatromet.

Kada bi vatra pomalo utihnula, a u mraku se jarko crvenim plamtećim bojama ocrtao užareni krug, najprije bi najodlučniji mladići, želeći pred okupljenim djevojkama pokazat svoju spretnost, snagu i hrabrost,

počeli preskakati vatru. Potom su to činili i svi ostali, osim onemoćalih staraca i starica. Raniju tišinu i gotovo mistično ozračje sada bi zamijenili žamor, povici te uzvici odobravanja i ohrabrenja. Komentirao bi se svaki skok, bio on uspješan ili manje uspio, opisivalo kako je tko uspio preskočiti, što je dobro učinio ili što je trebao bolje izvesti, objašnjavalo se zašto netko nije uspio a salve smijeha izazivale su činjenice da su nekom pregorjele cipele ili nagorjeli dijelovi odjeće.

Narod se radovao, iskreno smijao i zabavljao, a mogle su se čuti i brojne doskočice kao primjerice ona kada je jedan mladi puntar uporno nagovarao jednu djevojku da preskoči vatru govoreći joj: »Ala, ala, će ti nijećeš preskočit«, te mu je ona, želeći ga se riješiti u šali odgovorila: »Nijeću aš moja je »mare« sila kosmata pa me je struah da mi ne ćapua oganj«.

Ljudi bi te večeri bar nakratko odagnali sve svoje brige i tuge te bi vatrom ozarenih lica na kraju i veselo zapjevali.

Kasnije, navečer, dok su se muškarci okupljeni u oštariji zabavljali uz »kuarte i na moru«, žene su kao i uvijek imale posla. Trebalo je s djece skinuti od vatre i dima pocrnjelu i zadimljenu odjeću, oprat garava lica, stavit djecu u postelju i oprat odjeću.

Kao i svih davno minulih godina, tako je i ove u Puntu zaplamsala vesela i zadivljujuća koleda, uz samo jednu razliku – kraj kolede je sada stajalo vatrogasno vozilo, a uz njega, ozbiljnog lica vatrogasac, zlu ne tre-

balo. Gotovo svi u selu, te mnogi turisti okupili su se na Varošu promatrajući visoke plamene jezike i roj svjetlećih zvjezdica koje su se nošene laganim povjetarcem lijeno spuštale na zemlju.

U mraku tople lipanjske noći, ozarena su lica, obasjana svjetlom plamena djelovala praiskonski mistično. Lelujava svjetlost i nestvarne sjene nesvjesno su pokrenule moju maštu. U igri svjetla i tame učinilo mi se da vidim lica starih puntara, među njima ugledao sam obrise mog biži nona Mata – Lijuna, pored njega lice nona Ive – Lijunića, kao da se iza njega u polutami nazirala sitna i krhka silueta none Vitorije.

Rezak zvuk snažnog mlaza iz vatrogasnog šmrka vratio me je naglo u stvarnost. Vatra se gasila, žar nestajao, oblaci bijelog dima vodene pare s zgarišta uzdizali su se u visine nad Varošom, nepovratno nestajali kao i lica mojih dragih koje sam samo čas prije vidio.

Smirena lica okupljenih s izrazom samozatajnog zadovoljstva polako su krenula prema selu. Djelovali su mi staloženo, mirno, gotovo pretiho. Zar su i oni, barem u tami ispunjenoj dimom ugledali nekog svog koji više nije s nama? Volio bi da je bilo tako, ali ne znam, nisam se nikog usudio pitati.

Bit će još koleda, to znam, i ne moram to nikog pitati, gorjet će ona i kad nas ovdje ne bude »aš užuance se ne more i nijeće zatart«.

Tekst: Ljubo Galjanić
Foto: Edo Marušić

LOVIŠTEM PUNTA KRIŽA GOSPODARE LOVCI

Lovište »Punta Križa« od 01. travnja 2007. godine ima novog lovozakupnika, a to je Lovačko društvo »Halmac« iz Nerezina. Primorsko-goranska županija provela je natječaj za davanje u zakup zajedničkih otvorenih lovišta, među kojima je bilo i zajedničko otvoreno lovište broj VIII/132 »Punta Križe«.

Za ovo lovište najbolji ponuđač, koji je ispunio i sve ostale uvjete natječaja, bilo je Lovačko društvo »Halmac« iz Nerezina, koje je lovište dobilo u zakup do 31. ožujka 2017. godine.

Ovo je prvi puta otkako postoji lovište na području Punte Križa da istim upravljaju lovci organizirani u lovačkoj udruzi. Do sada su tim lovištem gospodarili Šumarije Delnice i Rijeka, »Jadranka« iz Malog Lošinja i »Saccardo« d.o.o. iz Malog Lošinja.

Lovište »Punta Križa« sad ima površinu od 6.587 ha, a proteže se južno od granice Lovišta »Belej«.

Granica lovišta na sjeverozapadnoj strani kreće od uvala Jaz u Osoru i nastavlja cestom Osor-Belej do granice katastarske općine Osor i Ustrine, i ide dalje putem u smjeru sjeveroistoka do trigonometra 152., tu skreće suhozidom u smjeru jugoistoka i suhozidom do puta 250 m jugozapadno od trigonometra 85, dalje ide putem u smjeru sjeveroistoka preko trigonometra 85 i predjela Malžicarica do trigono-

metra 101, te nastavlja dalje suhozidom u istom smjeru preko trigonometra 82 i preko Kolu-draška i Prozora dolazi na morsku obalu 200 m sjeverno od rta Luoski, te nastavlja dalje morskom obalom u smjeru juga te jugozapada do početne točke u uvali Jaz.

Ovo je lovište oduvijek bilo privlačno za lov šljuka, a dok je bilo obrađenog zemljišta napućeno je bilo zecom, fazanom i orebicom (kamenjarkom). Sada otkako nema niti jednog vinograda, niti jedne obrađene i zasađene površine, nema fazana, nema orebice, vidi se po kojeg zeca kojega nažalost proguta cesta. Godine 1965. na ovo je područje unesen jelen lopatar i muflon, a desetak godina ranije i jelen axis. Svoje stanište našao je samo jelen lopatar koji se proširio i do Beleja, dok su axisi i mufloni nestali. Sad se u ovo lovište uselila i divlja svinja, najvjerojatnije sa Zečija i Tramontane. Zakonom o otocima propisano je da se unesena (alohtona) divljač na otocima treba izloviti, s obzirom na štete koje čini na šumskom i poljoprivrednom zemljištu. U svezi sa time Lovačko društvo »Halmac« bilo je obvezno sačiniti Plan izlova alohtone divljači kojim se obvezalo da će iste izloviti u roku od dvije godine ili ih svesti na najmanji mogući broj. Ako ovo ne učini, lovište mu može biti oduzeto.

Članovi lovačkog društva »Halmac«

Ustrijeljen vepar na Varošu

Prvi se ovo puta desilo da je država donijela takav zakon kojim naređuje izlov divljači na nekome području, osim ako nije bila primorana to učiniti zbog neke zarazne bolesti na divljači. Uvijek je divljač imala veću zaštitu od vlasnika vinograda, maslinika, pašnjaka, oranice i šume, i rijetko se desilo da je isti uspio dobiti pravičnu naknadu za štetu učinjenu od divljači. Sada je ovo prilika da surađujemo s Lovačkim društvom »Halmac« i istome omogućimo da što prije izvrši svoju obvezu izlova alohtone divljači, i na taj način stvorimo uvjete za obnovu maslinika, podizanje vinograda, uređenje pašnjaka za ovce, odnosno da oživi poljoprivredna proizvodnja na području Punte Križa.

Lovačko društvo »Halmac« iz Nerezina ima 25 članova koji su dijelom iz Nerezina, dijelom iz Malog Lošinja, a svi puntarski lovci članovi su ovog društva. Svi lovci iz Nerezina i Punte

Križa jako dobro znaju koje štete u lovištu čini divljač, a koje čine lovci, pa je za očekivati da će naći zajednički jezik s vlasnicima zemljišta i lovcima koji dolaze u lov s ciljem očuvanja zajedničkog interesa.

Lov nije samo sportska, već je to i gospodarska djelatnost koja lovnim turizmom produžava turističku sezonu, a što je za područje Punte Križa isto tako važno kao i poljoprivredna djelatnost. Za očekivati je da će novi lovozakupnik za to imati sluha, te da će izvršiti određena ulaganja u ponovno napuštavanje lovišta orebicom, fazanom i zecom i na taj način iskoristiti prirodne uvjete za razvoj lovnog turizma na području Punte Križa i Nerezina.

Nemojmo zaboraviti, da su prvi turisti na Punt Križa bili lovci.

Franko Kučić

IZLOV ALOHTONE DIVLJAČI

Zakonom o otocima decidirano je propisano da se unesena divljač, alohtona, dakle ona koja na otoku nije domaća, autohtona, mora izloviti. Stoga je lovačko društvo »Halmac« iz Nerezina, koje sada gospodari lovištem Punta Križa, krenulo u izlov divlje svinje jer se ona, nažalost, na području Punta Križe češće pojavljuje, a bojimo se da se nije i udomaćila.

Divlja svinja se, po našu »divi prasac«, samo izuzetno rijetko može vidjeti danju jer se kreće gotovo u pravilu noću. Međutim, njena prisutnost

sve češće i sve više možemo uočiti po tragovima koje na svom pohodu ostavlja. Izrovanu zemlju, prevrnutu kamenje i tragovi blata nastali valjanjem divlje svinje u lokvi, sve su prisutniji. Do sada su lovci uspjeli odstraniti iz lovišta nekoliko primjeraka, a među njima i dva »kapitalca« čije vam fotografije donosimo. Uvjereni da članovi lovačkog društva »Halmac« neće posustati u realizaciji zadatka koji su preuzeli, želimo im puno lovačke sreće i ustrajnosti u ovom nimalo lakom ni jednostavnom zadatku.

Ranko Matušan ustrijelio prvog vepra

Igor Sokolić sa veprom težine 230 kg

IVANJA – FEŠTA ZA PAMĆENJE

Ovogodišnja je proslava suzaštitnika Punte Križa, Svetog Ivana Krstitelja – »Ivanja« i ovog 24. lipnja 2007. - »na dvajset i četire pomajića« još jednom kao i nebrojnih godina ranije, svečano i dostojanstveno obilježena, cjelodnevnim vjerskim i zabavnim događanjima.

Svi mještani, Puntari koji žive izvan mjesta, brojni Nerezinci, Lošinjani, veliki broj naših prijatelja, turisti i svi oni koji vole Puntu, tog su dana pohodili naše selo. Više je osoba, a među njima i neki koju jako dugo pamte, reklo da u Puntu Križa nikada nije bilo toliko svijeta.

Najprije je u jutarnjim satima na terasi restorana kod Tine i Slavena održan tradicionalan susret u briškuli i trešeti »u šijest« između Puntara i Nerezinčana.

Puntari u sastavu Bruno Kučić, Feručo Brusić s voditeljem igre Leonardom Marušićem nisu se iskazali kao

»duobri domaćini«, već su vrlo uvjerljivo pobijedili nerezinsku trojku. Nakon susreta, kako ti i obično biva, nerazriješena je ostala dilema – da li je pobjedi (a i porazu) doprinijela kartaška sreća ili znanje. Bilo kako bilo, pamte se pobjede, a za sljedeću se Ivanju valja još bolje pripremiti i organizirati kako bi u susretu u briškuli i trešeti sudjelovao veći broj igrača.

Predvečer, u 18 sati, započelo je misno slavlje koje je predvodio velečasni Mate Žic. Crkva je bila vrlo ukusno i lijepo uređena, najprije zahvaljujući trudu Darinke Magazin i njene kćerke Marijele te Dane Beriša. Po završetku misnog slavlja uslijedilo je »procesijun« - procesija s kipom Svetog Ivana kojeg tradicionalno nose puntarski muževi. Ovog su puta tu čast imali Bruno Kučić, Željko Magazin, Mario Maljić, Feručo Brusić, Korado Balon i Roberto Toić.

Nakon procesije svi prisutni počašćeni su slasticama koje su na pladnjevima bile poslužene na stolovima postavljenim na prostoru ispred crkve.

Usljedio je uvijek atraktivan nastup Folklornog društva »Studenac« iz Nerezina. Njihov »kanat« uz harmoniku i »tanac« uz pratnju mijeha još nas je jednom uvjerio da naše »užuanice« nikada neće zamri-

jeti, te da će se i dalje prenositi s koljena na koljeno. Svim članovima Folklornog društva »Studenac« upućujemo jedno veliko hvala na trudu, entuzijazmu i ustrajnosti da unatoč vlastitim brojnim obvezama nalaze volje, vremena i ljubavi da čuvaju i promiču našu baštinu.

Po završetku nastupa folklornog društva »Studenac«, koje je od brojne publike nagrađeno dugotrajnim spontanom pljeskom, okupljene je pozdravio Ljubo Galjanić, zaželio svima dobru zabavu i predstavio četvrti broj »Puntarskog fuoja«, naglasivši da je on

najvećim brojem svojih stranica posvećen pastirskom stanu Parhovac, crkvi Svetog Antona i inicijativi Zavičajnog društva »Puntari«, da se ona restaurira i obnovi.

Na prigodnom štandu ispred cisterne novi su broj »Puntarskog fuoja« mogli dobiti svi zainteresirani. Koliki je bio interes najzornije govori podatak da je u kratko vrijeme podijeljeno više od 350 primjeraka lista. Moramo zahvaliti svima koji su tijekom predstavljanja i podjele lista udijelili dobrotvorne priloge. Prikupljen iznos potpomoći će izlaženje sljedećeg broja našeg lista.

Tijekom podjele »Puntarskog fuoja«, da sve bude u znaku Ivanje, prisutne su na gitari, zabavila dva mlada, marljiva glazbenika, dva Ivana, Matušan i Vidulić.

Usljedila je prava fešta na kojoj su nas sve zajedno

zabavljali Edi Flego na harmonici i duo »Skala«. Za bogatu gastronomsku ponudu pobrinuli su se marljiva obitelj Šikić u restoranu »Tina« te vrsna ekipa gospodina Zvonka Šalova iz restorana »Poljana«.

Tijekom zabave prodavane su srećke vrlo bogate lutrije s preko pedeset nagrada te je izvlačenje dobitnika iščekivano s vidnim nestrpljenjem. Sistematičan i pedantan Branko Kučić sa svojom je ekipom pomoćnika nešto prije ponoći obznanio dobitnike lutrije. Dobici su bili izuzetno zanimljivi i vrijedni, poput janjca, teleta jelena lopatara, skupocjenih slika i knjiga, lese i mnogih drugih.

Zabava je uz ples i pjesmu potrajala do ranih jutarnjih sati, a nas je kao organizatore najviše razveselio vrlo velik broj prisutnih i činjenica da su svi bili opušteni i zadovoljni te da nije zabilježen ni jedan eksces, pa ni zaštitari, osim regulacije prometa, nisu imali posla.

Na kraju hvala svima koji su pomogli u pripremi i provedbi proslave Ivanje te hvala svima koji su svojom prisutnošću uveličali našu feštu i »vidimo se kletu«.

Tekst: Uredništvo

Foto: Edo Marušić, Branko Kučić, Anton Vunić

DANIJEL GOSPIĆ – PRVAK EUROPE

Prva pristigla vijest zazvučala je gotovo nestvarno – Danijel je prvak Europe. Osjećaji su nailazili u valovima, redali se jedan za drugim, prelijevali, poticali pritajene radosne želje. Da li je to moguće, nije li se netko grubo našalio, nije li netko proširio netočnu vijest?

Proradili su mobiteli, vijest se provjeravala, potvrđivala, širila. Da, točno je, Danijel Gospić, pojedinačni je prvak Europe u podvodnom ribolovu, Hrvatska je ekipno druga. Zbilo se to na natjecanju za Prvenstvo Europe održanom 21. i 22. srpnja ove godine u mjestu Rota pored Cadiza na južnoj atlantskoj obali Španjolske.

Kako je to moguće, pitali su se mnogi, koji su znali da je prvog dana natjecanja Danijel bio plasiran iza petnaestog mjesta ulovivši u izuzetnom mutnom moru samo tri ribe. Javio je to upravo Danijel iz Španjolske, pomalo razočaran, svom sportskom mentoru i prijatelju Branimiru Gulamu u Nerezine i svojima doma.

Sljedećeg je dana natjecanja Danijel doslovno pomeo svu svjetsku elitu podvodnog lova. Ulovio je u nepunih sat vremena 11 važećih riba, od prije je imao jednu. Na vaganje je donio skoro 28 kilograma ribe. Među njima

našlo se trofejskih primjeraka nama nepoznatih riba, kao što jer bila riba zvana perrugato, slična našem konju, teška 8,35 kg ili riba urta, slična našem pagaru, teška nešto manje od 5 kilograma.

Raniju nevjericu, zamijenila je radost, ponos, potekla je i poneka suza radosnica. Čuvši da je Danijel prvi, zaplakao je i Triliano Francisković, lošinjska legenda podvodnog lova koji je uz Brsnu Gulama pratio Danijela od njegovih prvih dječjačkih zarona u podmorje Lošinja i Cresa.

Proradile su emocije, od ushićenih poklika: »Imamo prvaka Europe«, do žestokih negodovanja da ovaj vebelni pothvat nije zaslužio ni kratku vijest u informativnom programu TV-a, ni crticu teksta u tiskanim medijima. Zabilježio je to samo »Novi List« i to zahvaljujući samozatajnom, vrsnom novinaru, našem dragom prijatelju Branku Šuljiću.

Nije važno, komentirali su mnogi, mi i inače, čak i na državnom nivou, ne znamo cijeniti vrhunske dosege mnogih sportaša amatera. Za razliku od naših, ovu su vijest prenijeli svi svjetski i europski mediji. Našim je medijima tih dana bilo važnije na dugo i široko razglabati kako je Dinamo ipak uspio pobijediti neki egzotični klub iz jedne daleke azijske zemlje. Žalosno, ali istinito.

Lošinj, gdje Danijel živi, Nerezine, za čiji se klub natječe, i Punta Križa, gdje su mu korijeni, bili su radosni i ponosni. Najsretniji su bili na Dragi, majka, brat, a pogotovo nona te barbe, tete i mnogobrojni rođaci. Zadovoljstvo i sreću nisu skrivali, vjerovali su u Danijela, ali ovom su se možda samo potajno nadali.

Radost s obitelji nije mogao podijeliti Danijelov otac, ali i on se ponosno radovao, iako daleko, na moru.

Nakon prospavane noći prijatelji iz Sportskog društva »Škarpina« - Nerezine, organizirali su našem šampionu skroman, ali dostojanstven doček u hotelu »Televrin«. Tog dana, upravo kad se smirila ljetna nevera oko 18 sati, Danijel je, s medaljom oko vrata, stigao na svečanost.

Na pobjedničkom postolju

Staložen, miran i samozatajan, s njegovim uobičajenim smiješkom na usnama, došao je među svoje. Bili su tu njegova majka, brat, nona, rodbina. Dočekali su ga njegovi brojni prijatelji, sve redom dečki koji znaju što je more i podvodni ribolov. Uručen mu je poklon, lijepa umjetnička slika Franka Mavrovića, pozdravio ga je predsjednik kluba Ferdi Zorović i marni kroničar našeg kraja Juliano Sokolić. Čestitali smo mu i mi, Puntari.

Dok je davao intervju novinaru, Danijel se, dobroćudno kao i uvijek, samo skromno smješkao, te gotovo sramežljivo, ali vidno radosno obrazlagao kako za ovakav uspjeh uz znanje i iskustvo treba i sreće. Ni traga bahatosti ili samohvale, kao da je postigao nešto gotovo svakodnevno.

A dogodilo se nešto veličanstveno, pa je tajnik »Škarpine«, Miran Sokolić slikovito primijetio: »Ovo je kao da fičo pobjedi u Formuli 1«. Realno to se i dogodilo. Danijel, čiji su korijeni na Dragi, koji se natječe za mali sportski klub iz Nerezina, koji skromno i neprimjetno živi u Malom Lošinju, koji je žitelj jedne male zemlje kao što je Hrvatska, postao je prvak Europe, najbolji, najveći.

Na upit novinara što sve treba da bi se postalo prvakom Europe, Triliano Francisković, jedan od najboljih podvodnih ribolovaca, koji je naš otok

Daniyel s ulovom na Evropskom prvenstvu u Španjolskoj

Mama Norina, Daniel, nona Marija i barba Renato

Triliano, Daniel i Brane

iznjedrio, rekao je: »To može postići samo onaj tko želi i hoće pomoći prijatelju, to se može samo ako si čovjek, dobar, pošten, a Danijel je upravo to i zato je najbolji«.

Pogodio je iskusni Trilijano »u sridu«, jer je Danijel, sin našeg zavičaja, postigao nešto što može samo kompletna ličnost, veliki čovjek i sportaš. Postigao je to zasluženno, uvjerljivo.

Radujemo se njegovom uspjehu jer nagrađen mu je uloženi trud, upor-

nost, volja. Presudila je njegova snaga, umješnost, spretnost, a ponajviše instinkt da u ambijentu neprimjerenom čovjeku, u dubinama mora, nađe ribu, približi joj se i nadmudri je. Postao je prvak Europe suvereno i zasluženno jer već je više puta bio na pragu osvajanja najviših europskih odličja. U tome nije do sada uspijevao samo zato što mu je nedostajalo trunke sreće, koju za najviša prijestolja ipak treba imati.

Njegovi izravni konkurenti, naj-

bolji podvodni ribolovci Španjolske, Italije, Francuske, iza kojih stoje njihovi vrlo utjecajni nacionalni savezi, moćni industrijski koncerni i bogati sponzori, imaju nemjerljivo bolje uvjete, najsuvremeniju opremu, svu potrebitu logistiku te im omogućavaju da se u optimalnim uvjetima posvete isključivo podvodnom lovu.

Sve to Danijel nije imao, ali ih je ipak ostavio iza sebe. Svi su mu oni morali nakon pobjede stisnuti ruku, čestitati, iako s grčem u grlu, a

Danijelovi korijeni: nona Marija i nono Miro – Barićevi

nekima je, kako Danijel kaže, »od muke para izlazila na uši«. Ostali su iza njega jer oni nemaju ono što Danijel genetski nosi u sebi, nemaju oni njegovo veliko srce i vene kojima teče naša slana otočka krv. Nemaju oni njegov urođeni instinkt koji mu govori gdje je riba, kako joj prići, kako biti lukaviji od nje, brži, spret-niji, a istodobno je cijeniti i poštovati.

Sve je to Danijelu urođeno, genet-ski naslijeđeno od generacija i gene-racija otočana. Geni su to Zorovića – Barića, vrsnih ribara, predaka koji

su more voljeli i poštovali, rođenih uz samu obalu mora, odraslih na slanoj buri i vlažnom jugu, othranjenih plo-dovima mora, čiju kuću oplahuju valovi Jadriješćice, uz čije se ognjište čuje šum mora. Kada se u sve to utka upornost, radišnost, fizička snaga i ljubav, uspjeh je neizostavan.

Ponosni smo što je Danijel, potomak našeg škoja postigao nešto što može postići samo velik čovjek i sportaš, što se iz Drage, Punte Križa i Lošinja vinuo u najviše europske visine.

Danijele, želimo ti da u budućnosti ostvariš sve što sanjaš, na sportskom i osobnom planu. Prihvataj i nadalje savjete onih koji su te i do sada savje-tovali. Neka te i nadalje upućuju i pomažu ti oni koji su to i do sada činili. Ostani ovakav kakav jesi, pri-stojan i marljiv, nadasve čovjek.

U ime svih Puntara i članova Zavičajnog društva »Puntari« želimo ti još mnogo zadovoljstva i sportskih uspjeha, sreće i neka te i nadalje pos-luži zdravlje.

Ljubo Galjanić

SVI SPORTSKI USPJESI DANIJELA GOSPIĆ

Rođen je 27. 12. 1981. u Malom Lošinju, sin Norine r. Zorović – Barićeve i oca Ivana. Već kao dijete počeo se baviti podvodnim ribolovom. Nakon što je kratko bio član SRD »Udica« iz M. Lošinja prelazi u SRD »Škarpina« - Nerezine gdje je postigao sve svoje sportske uspjehe:

2000. godine

- 2. mjesto na Novogodišnjem kupu gradova u ekipi Nerezina s Branimirom Gulamom

2001. godine

- 5. mjesto na Međunarodnom otvorenom prvenstvu Nerezina
- 7. mjesto na Prvenstvu Hrvatske u Cresu

2002. godine

- 3. mjesto na Novogodišnjem kupu gradova u ekipi Nerezina s B. Gulamom
- 1. mjesto na Međunarodnom otvorenom prvenstvu Nerezina
- 3. mjesto u Prvenstvu Hrvatske na Hvaru
- na Svjetskom prvenstvu u Brazilu član državne reprezentacije Hrvatske, rezerva

2003. godine

- 1. mjesto na Međunarodnom otvorenom prvenstvu Nerezina
- 1. mjesto na Prvenstvu Hrvatske na Rabu
- 10. mjesto na Europskom prvenstvu u Portugalu
- 3. mjesto na Kupcu Šampiona u Grčkoj
- 1. mjesto na Kupcu Marlera u Puli
- 1. mjesto na Memorijalu Filipas u Cresu

2004. godine

- 1. mjesto na Međunarodnom otvorenom prvenstvu Nerezina
- 3. mjesto na Prvenstvu Hrvatske u Božavi
- 16. mjesto na Svjetskom prvenstvu u Čileu

2005. godine

- 2. mjesto na Novogodišnjem kupu gradova u M. Lošinju za ekipu Nerezine s B. Gulamom
- 1. mjesto na Međunarodnom otvorenom prvenstvu Nerezina
- 2. mjesto na Prvenstvu Hrvatske u Senju
- 4. mjesto na Europskom prvenstvu u Portugalu

2006. godine

- 2. mjesto na Novogodišnjem kupu gradova u M. Lošinju za ekipu Nerezina s B. Gulamom
- 1. mjesto na Međunarodnom otvorenom prvenstvu Nerezina
- 2. mjesto na Prvenstvu Hrvatske na Braču
- 8. mjesto na Svjetskom prvenstvu u Portugalu
- 5. mjesto na Kupcu šampiona na Sardiniji
- 1. mjesto na Memorijalu Tansa na Rabu

Proglašen sportašem Grada Malog Lošinja 2004. i 2005. godine. Od 2002. godine uvršten u IV (najvišu) kategoriju sportaša po kriterijima Hrvatskog olimpijskog odbora.

Radost pobjednika

Krišta Visintin r. Hrončić – najstarija Puntarka

Ovog je ljeta, kao i gotovo svih ranijih, u njoj najdražu Puntu Križa došla Krišta Visintin, naša najstarija Puntarka. Rodila se 13. veljače daleke 1910. godine (a još neki tvrde da je 13 nesretan broj) u Puntu, na Varošu, na Velon Dvuoru. Već godinama, kada god joj to zdravlje dopušta, dolazi ljeti kod svoje Elsi.

Kada smo dogovorili da se susret-nemo i porazgovaramo te ponešto o njenom dugom i zanimljivom životu napišemo za »Puntarski fuoj«, rado je pristala, istodobno izražavajući bojazan govoreći: »Ma kako ću ja to govorit zis jurnalisti«. Kada smo joj rekli da to neće biti razgovor s profesionalnim novinarom, već susret s osobom koja voli Puntu kao i ona, rekla je smiješeći se: »A onda dobro, aš ja van moren svega lijepoga, ma i gardoga od muog života reć a to baš sve ne bi bilo dobro klast vaf fuoj«.

Tog jutra kad smo se susreli već je nestrpljivo čekala uredno obučena i sredene frizure. Na prvi pogled osvojila nas je skromnošću i jednostavnošću. Susretom je više bio impresioniran autor ovih redaka nego ona jer je nestvarno i zbunjujuće djelovala njena pokretljivost i bistrina unatoč

Krišta u mladosti

*Slikano u P. Križa na Velon Dvuoru 1926. godine
S lijeva stoje: Krišta Hrončić, Ivić Muškardin, Žuvica i Antica Vodarić
S lijeva sjede: Marica Lekić r. Muškardin, Ljubica Cortesse r. Muškardin,
Marica Benussi r. Vodarić, Valentina Kučić r. Hrončić*

njenih punih 97 godina života.

Na početno pitanje: »Kako ste«?, dobili smo odgovor: »Dobro, za moja godišća sila dobro«, a kako je dan bio izuzetno vruć i sparan, upitali smo ju: »Je van teplo«, ona je lakonski odgovorila: »Ne maša, ma će ćeš, leto je vavek teplo, a će više govoriš da ti je teplo, sve će ti tepleje bit«.

Slijedeća pitanja nije joj ni trebalo postavljati.

Krišta je sama redala misli, događaje, ljude, ulazila u suptilnu analizu odnosa među ljudima, vagala dobro i zlo, uspoređivala nekadašnje prilike s današnjim, a sve to s nevjerojatnom lakoćom misli, s mudrošću i izuzetnom realnošću. Ubrzo smo shvatili njenu vrlo jednostavnu filozofiju življenja i razumjeli zašto teta Krišta tako dugo živi. Njoj je cijeli život bio mukotrpno putovanje na kojem je primala udarce koje je trebalo izbjegavati, ublažiti te zaboraviti, opraštati, a istodobno oko sebe širiti ljubav, pružati potporu i pomagati svakom kome je pomoć bila potrebita. Sve je svoje godine posvetila upravo takvom poimanju života, gurajući sve životne nedaće u zaborav te nastavljala dalje, pamteći

samo ono malo dobrog što život pruža.

Krišta je rođena u skromnoj i siromašnoj obitelji kakve su gotovo sve i bile u Puntu u ta vremena neposredno pred izbijanje I. svjetskog rata. Otac Bluaž, po kojemu su i njegovi potomci dobili nadimak »Bluažovi«, potječe iz jedne od najstarijih puntarskih obitelji Hrončićevih. Oženio se mlad s Katarinom r. Benvin koja je kao djevojka došla u Puntu Križa iz Beleja. Iz tog braka rodila se Krišta, njene sestre Valentina i Marica te brat Ivić.

Živjeli su teško, skromno, ono malo zemlje na Polačinama bilo je nedostatno za prehraniti obitelj. Blaž je mukotrpno radio kao nadničar na sječi šume za creske veleposjednike, ponajviše na Lusarama.

Majka je brinula za kuću, odgajala djecu, muzla nešto malo ovaca i radila sve ostale nebrojne, nikada dogotovljene poslove.

Krišta se vrlo dobro sjeća da su se u to vrijeme djeca, pa tako i ona, vrlo mala i još gotovo nejakla uključivala u obavljanje mnogobrojnih poslova po kući i oko nje. Svi u obitelji radili su za puko preživljavanje. Sjeća se

Krišta Visintin s majkom Katarinam Hrončić r. Benvin – Bluažovica

Krišta kako je kao sitna djevojčica na Kantarelinama, na lokvi, prala vunu i »šuaru robu«, s majkom pomagala ocu i »veževala faši«, brala smokve i sušila ih, hranila svinju, kokoške, premještala na novu pašu kozu i konja. Kako je hrane često nedostajalo, sva su djeca pa tako i Krišta, prikupljala šumske plodove – »pobirala jagode, murtiće, smrekujiće, pokriviće i klobućice od drake«.

Bilo je sušnih godina kada su prinosi pšenice – »žita«, ječma – »jašmika«, i kukuruza – »farmentuna« bili toliko skromni da su jeli »želud« - žir, plod crnike, koji su na vatri pekli »kako kostanj« - kao kesten, ili su ga mljeli i miješali s usitnjenom sipinom kosti – »brodić od sipe« te od takve smjese pekli nešto što je samo sličilo na kruh. Prisjećajući se toga Krišta nam je sa smiješkom pokušavala objasniti kakav je to kruh bio govoreći: »Da samo znuaš kako je to harskalo pod zubi, ma loštešo smo bili kuntijenti i ištešu smo se zgojili«.

Ne mogavši prehraniti obitelj, Bluaž je ubrzo po njenom rođenju, kao i gotovo svi Puntari otišao u Ameriku, gdje je mukotrpno radio, slao pokoji dolar, nešto uštedio i vratio se 1918. godine u Puntu. Krišta ga nije vidjela do svoje osme godine. Otac se po povratku razbolio te

punih šesnaest godina bio nepokretan i nemoćan za bilo kakav posao. Rekla bi Krišta »Svako zlo na siromaha, ma živelo se pošteno i kunte-teje nego danas«.

U ta su vremena, priča nam teta Krišta, ljudi više nego skromno živjeli, teško fizički radili, doslovno samo da se prehrane, ali su istovremeno bili mnogo druželjubiviji nego što su danas. Svake bi večeri na Varošu, tj. na Velom Dvuoru, odjekivala pjesma. Nakon cjelodnevnog rada okupile bi se djevojke i mladići, priključili bi im se i stariji, te bi ljeti, sjedeći na zidicima pričali, pjevali, zaplesali. Zimi bi se družili u kućama, okupljali oko ognjišća. Žene su i tada nešto radile, - »mulile farmentun, švajevala javoriku, plele kalcete«. Pričale su se brojne priče, raspredalo o raznim događajima, dogovarali sutrašnji poslovi. Život je bio izuzetno težak, ali se uz druženje, uzajamno poštovanje i ispomaganje uspjevalo nadvladati i najveće poteškoće.

Uspoređujući ono vrijeme sa sadašnjim, Krišta kaže: »Danas judi imaju sve če in okuri a opeda nisu kuntijenti kako smo mi bili. Žive vaf iste kuće a nanke se ne poznivaju, pasuju jedan uz drugoga i nanke se ne pozdrave, samo nekan fugaju i teku a ne znaju ni kamo ni puoč gredu«.

Iz davnih vremena Krištine mladosti najviše su joj u sjećanju ostala

sušna ljeta. Bilo je godina kada bi cisterne i lokve presušile, vode nije bilo ni za ljude ni za životinje. Štedjela se svaka kap. Pamti kako su žene s djecom znale raditi u šumi gdje su »veževala faši« pa bi svaka dobila po gutljaj vode iz »batalužice«, a u vodu se stavljalo par kapi »kiseline« - octa, jer se tako najbolje ublaži žeđ.

Vodu se pilo i iz lokava u kojima su skakale žabe i gmizale zmije. Kaže Krišta da se dobro sjeća kako je jednom hodajući s konjem bila toliko žedna da je pila vodu koja se poslije ljetnog kratkotrajnog pljuska sakupila u jamici koju je na zemlji načinilo kopito konja.

Sve to, cijelu tu životnu kalvariju Krišta i dan danas prihvaća s nevjerojatnom smirenošću i realnošću, govoreći: »Če češ, bila su takova vremena, za boje nismo znali i nismo se maša pojedali, bili bi se kuntentali z'onin če smo imeli«.

Krišta se vrlo mlada, a s šesnaest godina, udala za jednog Puntara koji je netom po vjenčanju otišao u Ameriku i više joj se nikada nije javio, ni pisma poslao. Vrijeme je prolazilo. Krišta je čekala u Puntu brinući da mu se nešto loše desilo. Trebalo je vremena da shvati kako je taj nečovjek pogazio svoju riječ, da mu nije stalo do poštenja i čovječnosti te da se ne namjerava vratiti. Odlučila je ne očajavati, ni tugovati već otvoriti novu stranicu svog života. Bila je to teška i hrabra odluka, ali u to vrijeme

Marići Plešić r. Muškardin, Ivan Bajčić i Krišta Visintin r. Hrončić

jedino moguća. S nepune 22 godine otišla je iz Punte i skrasila se u Trstu. Ubrzo po dolasku našla je posao kao i mnoge druge mlade puntarske djevojke – »za devicu« kod jedne ugledne tršćanske obitelji. Volje i radišnosti nije joj nedostajalo, održavala je kućanstvo, čistila, prala, kuhala, čuvala djecu. Na ovom je poslu ostala punih 14 godina. Članovi te obitelji bili su prema njoj vrlo korektni i izuzetno su ju cijenili. Potomci te obitelji još ju i danas posjećuju u njenom tršćanskom stanu.

S vremenom je Krišta uštedjela nešto sredstava i pokrenula vlastiti posao. Otvorila je trgovinu u kojoj je prodavala kućne potrepštine te samostalno i hrabro dalje kročila kroz život. Našla je i srodnu dušu, čovjeka koji ju je volio i poštovao te se udala za Marketa – Marka Visintin, Triesteina porijeklom iz Umaga. Zajednički su dijelili dobro i zlo sve do njegove smrti 1983. godine.

Njezin je stan u Trstu godinama bio svojevrsno sklonište i pribježište, gotovo luka spasa za mnoge Puntare koje je životni put vodio u Trst. Rat-

nih je godina čak i skrivala one koji su bježali od ratnih nedaća i tražili načina da se dokopaju Amerike iako je bila svjesna da je zbog toga i sama mogla imati ne malih posljedica. Mnoge je pomagala, nahranila, uputila kako da dođu do potrebitih dokumenata i reguliraju svoj status. Mnoge je ispratila u Ameriku i po povratku dočekala. Malo je koji Puntar prošao kroz Trst a da se sa Krištom nije susreo.

U godinama poslije II. svjetskog rata, kada je u nas vladala velika nestašica, iz Trsta je u Puntu poslala nebrojne pakete s odjećom i hranom. Činila je to i u vrijeme kada se to nije moglo pa je koristeći svoja poznanstva prelazila iz Italije u ondašnju Jugoslaviju i slala pakete u Puntu.

Za sve to nikada nije tražila protuuslugu ni beneficije, uvijek je smatrala da čovjeku u nevolji treba pomoći, da se dobro dobrim vraća. Mnogi Puntari ovo dobro znaju i kažu da je Krišta bila – »duobra, lahke ruke« i da se nikada nije žalila.

Uza sve svoje životne nedaće koje

je iskusila, Krišta je i danas, u svojih 97 godina života zadržala vedrinu duha te smireno kaže: »Svaki se mora kumentat z'onin će ima, šlovek more hitit kamik koliko more«. Kod nje ni dan danas nema zavisti, nestrpljivosti, život je uvijek prihvaćala s njegovim dobrim i lošim stranama i u tim silnim mjenama nalazila izlaz na način dostojan čovjeka.

Slušajući njene kratke i jasne misli sugovorniku se sam od sebe nameće zaključak da je upravo takvo poimanje života recept za dug život, jer kako drukčije objasniti da Krišta u svojim dobro poodmaklim godinama još uvijek samostalno obavlja kućanske poslove, svakog dana prošeta kad je u Trstu a ljeti, kada je u svojoj rodnoj Puntini, bez poteškoća prošeće do Ula ili još dalje do cimituorija na Funtuani.

U ime svih Puntara i članova Zavičajnog društva »Puntari«, našoj dragoj Krišti želimo još mnogo dolazaka u Puntu i neka ju njena vitalnost i zdravlje prate i nadalje.

Ljubo Galjanić

*Krišta ovog ljeta
2007. godine
u Puntini Križa*

SJEĆANJE VERE IVANUŠA NA POČETKE RAZVOJA TURIZMA U PUNTI KRIŽA

KAKO JE NASTAO TABOR – KAMP FERIJALNOG SAVEZA NA BOKINIĆU

Danas davne 1959. godine Peter Ivanuša ljetovao je u Malom Lošinj sa skupinom prijatelja u Željezničkom odmaralištu na Čikatu. Navečer nakon kupanja rado su odlazili u šetnju do luke u Malom Lošinj. Šećući jedne večeri lošinjskom rivom i razgledavajući brodove i barke, ugledali su kako pristaje brod »Tribunj«. S njega se tada iskrcao gospodin Slavko Podmenik, koga je moj suprug Petar poznao iz Maribora te mu ispričao kako je brod prije dolaska u Mali Lošinj pristao u luci Pogana koja je smještena pored Punte Križa u nevjerovatno lijepom zaljevu sa šumovitom obalom i zapuštenim kućicama.

Tijekom razgovora zaključili su kako svakako moraju razgledati taj predivan dio najjužnijeg dijela otoka Cresa te došli na ideju kako bi to bilo idealno mjesto za formiranje kampa Ferijalnog saveza čiji su oni bili aktivni članovi u Mariboru.

Već sljedećeg jutra pronašli su barku kojom su otišli na Pogani i Bokinić. Vlasnik barke bio je Badurina Budimir, otac Matušan Danice, supruge Zlatka Matušana koji danas vode vrlo cijenjenu gostionu »Pogana« na Pogani. Nakon razgledavanja tog predivnog krajolika uvjerali su se da bi to bio idealan prostor za smještaj članova Ferijalnog saveza.

Uz pomoć barbe Mira Zorovića, čija je obitelj tada jedina živjela u zaljevu Jidriešćica, otišli su u Puntu Križa, predsjedniku Zadruga, gospodinu Antonu Plešiću. Prespavali su u Putni Križa i bili prvi turisti koji su prespavali u selu. Puntari su to više puta potvrdili. Dogovorili su se da sutradan zajedno obiđu uvalu Bokinić, što su i učinili, te postigli prvi usmeni ugovor s ciljem priprema za formiranje kampa. Kasnije je dio zemljišta u uvali Bokinić kupio Ferijalni savez Maribor, a dva terena su uzeta u najam.

U to se vrijeme od Bokinića ili Pogane do Funtane moglo doći samo uskom stazicom, a od Funtane do sela makadamskim putem pri čemu je trebalo otvarati i zatvarati lese da ovce ne izađu sa svojih pašnjaka.

Na povratku u Maribor, u mjesecu rujnu, sastalo se rukovodstvo Ferijalnog saveza Maribora, čiji su članovi bili gosp. Slavko Podmenik i Peter Ivanuša, te su tada iznijeli ideju da se u Bokiniću otvori kamp za ferijalce i dogovorili da jedna delegacija otputuje do Lošinja i u Puntu radi daljnjih dogovora. Došavši u Puntu, brzo su se dogovorili s predstavnicima Zadruga i kamp je mogao zaživjeti te su već sljedećeg ljeta na Bokinić stigli prvi ferijalci predvođeni prosvjetnim radnicima iz Maribora. Dio potrebitih sredstava za otkup zemljišta osigurao je i Savez prosvjetnih djelatnika iz Maribora.

U Osnovnoj školi »Braća Polančić« izrađene su drvene kućice. Ovaj su posao realizirali gospodin Blatnik, Zinavec i Ivanuša, te su one smještene na Bokinić i služile za smještaj osoblja koje je skrbbilo za ferijalce. Tako su svoje kućice dobili kuharica, ekonom, medicinska sestra i upravnik, a jedna je bila osigurana za smještaj eventualnih bolesnika.

KAKO SMO PRVI PUTA DOŠLI U PUNTU KRIŽA

Bili smo mlada obitelj. Sin Andrej je imao tri godine, a kćerka Mateja samo sedam mjeseci. Cijelu je zimu Andrej bio bolestan, imao je jak bronhitis te je postojala opasnost da dobije astmu. Doktor je preporučio odlazak na more. Peter je uspio dogovoriti da 14 dana odemo na more na Bokinić gdje je Ferijalni savez imao kamp. Ferijalci su se u njemu izmjenjivali svaka dva tjedna. Nisam znala kamo ću s Matejom, ali je moja mama predložila da ona ostane s njom. Tako je i bilo. Mateju smo ostavili na skrbi baki, a nas je troje otputovalo iz Maribora vlakom. Put je bio dug, putovali smo cijelu noć i tek ujutro stigli do Rijeke te do podne čekali brod za Mali Lošinj. Plovili smo uz obalu Cresa, pristali na Susku te konačno stigli u lošinjsku luku. Tamo nas je čekao barba Miro Zorović sa zadružnom barkom »Ul«. Ukrcali smo se i otplovili, more je bilo mirno, puhao je lagani maestral. Prošli smo uz Suhu Puntu i ugledali Podstene. Peter nam je objasnio da smo na ulazu u zaljev i u tom nam se trenu ukazao zaljev Jidriešćica. More se potpuno umirilo, a u njemu, izuzetno čistom i bistrom, plivale su ribe. Prvi je utisak bio izvanredan. Moj je umor prerastao u oduševljenje da sam skoro skočila u to prekrasno more od radosti.

Pristali smo na mulu u Pogani, čekao nas je upravnik kampa i s njim smo krenuli u kamp. Na mulu je bio i Renato, sin barba Mira, koji je došao upaliti svjetionik. Tada smo se razišli, oni barkom na Dragu, a mi u Bokinić u naš kamp.

Smjestili smo se u kućicu i šator. Po rasporemanju, zvuk zvona nas je upozorio da je vrijeme večere. Otišli smo na večeru, a usput doznali i tko je sljedeći dan dežuran te otišli na počinak. U kampu je nastao mir, a mi vrlo umorni odmah smo zaspali.

Kućica nam je bila na vrlo lijepom mjestu te se je Andrej pred njom mogao igrati. Sljedeće smo jutro većinu vremena proveli na Bokiniću. Andrej je malo negodovao što ima pojas za plivanje jer tada još nisu

Obitelji Zorović i Ivanuša s djecom 1962. godine

Obitelj Ivanuša pored svoje kućice na Dragi

postojale današnje narukvice. Tata ga je spremno i veselo bacio u more. Dani su brzo prolazili, gospođa Marija Zorović nam je svakog jutra donosila svježe prokuhano kozje mlijeko. Andrej ga je rado pio i gotovo potpuno ozdravio. Kada smo se vratili kući, početna astma je potpuno nestala.

Na Bokiniću smo se izvrsno osjećali i išli na izlete do Drage kod obitelji Zorović, na Mikložan kod gospođe Femije ili u Puntu. Navečer smo sjedili pred gostionom na Pogani. Gostioničarov sin je bio pravi majstor u lovljenju riba, hobotnica i raznih rakova i toga je bilo jako puno. Struje nije bilo, koristili smo baterije i plinske svjetiljke. Vrlo smo rado navečer sjedili na obali mora i pjevali razne pjesme, narodne, dalmatinske, partizanske i popevke, sve što bi se tko dosjetio.

Dežurni su svakog dana donosili u kanistrima vodu s obližnjeg izvora koji je bio na Bokiniću ali je ta voda bila slankasta pa nije bila za kuhanje. Za kuhanje se koristila voda s izvora na Pogani, koju su barba Miro i njegova supruga Marija svaki dan donosili s batelom. Dani su nam jako brzo prolazili, telefonske veze nismo imali, a ja sam jako brinula kako je doma s Matejom.

Kući smo krenuli obrnutim smjerom, najprije brodom »Ul« s barba Mirom do Malog Lošinja, zatim brodom do Rijeke a potom vlakom preko Ljubljane do Maribora. Put natrag bio je nešto kraći te smo oko ponoći stigli kući gdje je sve bilo u najboljem redu te je obitelj ponovno bila zajedno.

Ferijalci su razmišljali kako bi bilo dobro iznad prostora gdje se služila hrana napraviti čvrstu nadstrešnicu od nekog laganog materijala, ali su ih domaći ljudi savjetovali da to ne čine jer je, naročito zimi, vjetar vrlo snažan – bura - te da bi se nadstrešnica urušila. Tako je iznad tog prostora ostala platnena tenda koja se po završetku ljeta skidala, kao i sva ostala oprema i spremala u kućice. Barba Miro je postao zaposlenik Ferijalnog saveza i brinuo za sve u kampu. Kasnije su ferijalci kupili i čamac potreban za prijevoz vode.

PETER JE POSTAO UPRAVNIK KAMPA NA BOKINIĆU

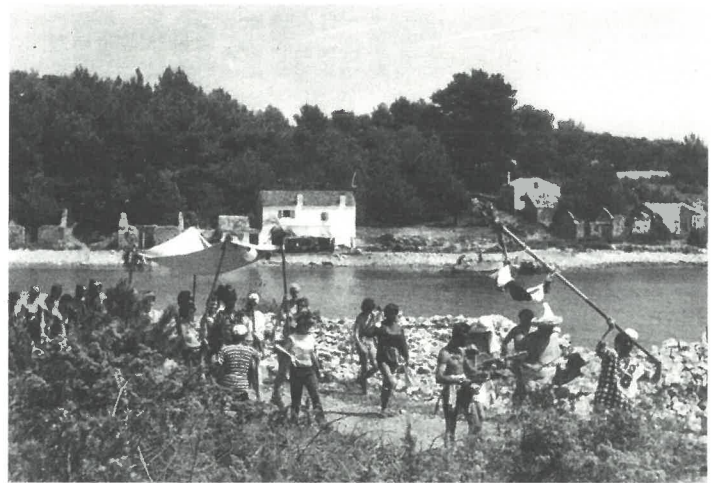
Prije nego je formiran kamp Ferijalnog saveza na Bokiniću, u Puntu Križa je išla jedna delegacija Ferijalnog saveza radi pregleda terena i dogovora s predstavnicima zadruga. Tko su bili članovi, više se ne sjećam jer je tada moj suprug Peter bio na služenju vojnog roka. Predsjednik Ferijalnog saveza bio je gospodin Jože Debevc. Cjelokupnu organizaciju i poslove u kampu vodili su članovi Ferijalnog saveza te je bila organizirana i jedna omladinska brigada koja je probila cestu od Bokinića do Funtane.

Po dolasku iz vojske Peter je postavljen za upravnika. Dogovorio je s odborom da na Bokinić dođe s obitelji jer je iz zdravstvenih razloga to bilo korisno za oba djeteta. Kćerki je more koristilo kao rehabilitacija nakon operacije, a sinu zbog problema s astmom.

Kao i ranije, tako smo i sada vlakom doputovali do Rijeke, a potom iz Rijeke brodom do Osora te zatim kamionom stigli do Punte Križa odnosno do Bokinića. Svu prtljagu smo ukrcali na barku, a mi na kamion. Pratilo nas je i policijsko vozilo da nam budu pri ruci u slučaju potrebe. Na putu od Osora do Punte Križa trebalo je otvarati brojne lese. Kamionom se moglo stići samo do mjesta na Bokiniću gdje se danas nalazi trafika (ispred kampa). Tu smo se iskricali i čekali da nam prtljaga stigne brodom. Hranu smo ponijeli sa sobom, a kuharica nam je skuhala čaj. Kada je barka stigla, mladi su pomogli iskrcati stvari i prenijeti ih do šatora. Dogovoreno je gdje će se tko smjestiti, u šatore ili kućice koje su imale imena po morskim ribama. Nakon što smo se svi smjestili, ponovno smo se okupili i dobili zadatak za naredni dan, odredili dežurne i život u kampu je mogao početi. Prije počinka stigli smo se još malo prošetati jer je u kampu nakon 22 sata morao biti mir.

Ujutro je bilo zajedničko ustajanje, upravnika i ekonom su imali zajedničke dogovore u prostoriji koja je bila na katu iznad kuhinje, a ispod je bilo spremište. Barba Miro nam je donosio vodu i kruh koji je pekla nona Zorović, njegova supruga Marija te njezina sestra Vinka. Peter je dva puta tjedno s ekonomom Jožetom odlazio u Mali Lošinj brodom »Ul« po namirnicama, a s njima su i neki od nas išli na izlet do Lošinja. Ekonom je i od mještana Punte kupovao puno voća i povrća kamo je odlazio svakog dana u nabavu.

Posteljenu i ručnike prala je gospođa Femija s Mikožana te svaki

Ferijalci na Bokiniću

dan barkom donosila čisto rublje. Jednom tjedno se brodom išlo u nabavu na otok Pag ili Rab, najviše po zelje, krumpir i salatu.

Nažalost ubrzo je došlo do problema u radu Zadruga te je brod »Ul« prodan, ali ga je srećom kupio barba Miro, uredio ga i ponovno porinuo u more, sada pod imenom »Draga«. Tom sam brodu ja bila kuma na porinuću te sam pritom na pramcu razbila bocu vina. Na ovaj je način barba Miro mogao nastaviti raditi za potrebe Ferijalnog saveza te brinuti za sve ostalo u kampu preko zime.

Sa svim smo domaćinima imali vrlo dobre prijateljske odnose i neizmerno smo se veselili ponovnim susretima s njima. Barba Miro je došao na ideju da iznajmimo kućicu od gospođe Ići na Dragi s kojom smo se vrlo brzo dogovorili, pa smo već sljedeće ljeto proveli na Dragi.

Vremenom su stariji članovi Ferijalnog saveza mjesta prepustili mladima koji su nakon par godina, pošto nisu baš bili zaljubljeni u more, zemljište na Bokiniću prodali Općini Lošinj. Za te su novce kupili jednu zgradu na Pohorju koju još i danas koristi ferijalni savez Maribora.

Kad sam shvatila da se kamp ferijalaca ukida, bilo mi je jako žao jer je velik broj mladih s radošću provodio ljetne praznike u ovom prelijepom kraju.

Kamp na Bokiniću preuzeli su drugi, a danas je na tom mjestu auto-kamp »Baldarin« za »tekstilce« i »nudiste«.

Kada danas susretнем one koji su u mladosti svoja ljetovanja provodili u kampu »stare ferijalce«, sa svakim popričam i s lijepim se uspomenaма vratim na Bokinić.

Neki koji danas imaju svoja plovila i krstare Jadranom, obavezno svrate u Jidriešćicu i tako se vrte u dane svoje mladosti te obnove svoje prelijepe uspomene.

Vera Ivanuša

Peter Ivanuša i Miro Zorović

RICORDI DI VERA BONICH

Fides Bonich-Bracco, koju svi u Punti Križa i Nerezi-nama znaju kao Veru, rodila se prije osamdeset i pet godina u Svetom Jakovu, gdje je provela dio svog najranijeg djetinjstva. Potom je do 1951. godine živjela u Punta Križi odnosno na Mualoj Dragi. Životni ju je put odveo u Italiju gdje od tada stalno živi u Genovi.

Njen dobar prijatelj, glumac Mauro Pirovano, zamolio ju je da djeci jedne osnovne škole u Genovi prenese svoja sjećanja iz djetinjstva i opiše im kako se nekada u njenom rodnom kraju proslavljao Božić i Nova godina. S tom je namjerom i nastao ovaj tekst koji našoj vjernoj čitateljici Veri, uz želje za dobro zdravlje i ponovne susrete, rado objavljujemo.

Mi chiamo Fides, ma tutti mi chiamano Vera, ho 85 anni. Voglio parlarvi del natale di tanti anni fa quando io ero una bambina.

Ora vi racconterò con quanta gioia noi bambini ci preparavamo a questa bella festa che è anche per voi. Io sono nata in un'isola tutta circondata dal mare, la maggior parte degli uomini navigava, i pericoli non mancavano, perciò in cima al monte più alto dell'isola è stata costruita una piccola chiesa in onore di S. Nicolò di Bari protettore dei naviganti,

Fotografija iz 1942. – Mala Draga

Stoje s lijeva nadesno: Tereza Butković, nona Zorović u 103. godini, Tonica Galjanić, Norma Brusić, Dolje: Ausilia Toić, Rosa Lovrić, Carmen Palazzolo

Fotografija iz 1942. – Mala Draga

Stoje s lijeva na desno: Lina Lekić, Marići Muškardin, Vera Bonić, nona Zorović, Menka Galjanić, Nina Toić
Dolje: Vera Lovrić i Dumica Butković

loro si rivolgevano a lui da lontano e le famiglie pregavano da casa; perciò il 6. dicembre S. Nicolò ci portava i primi regali. Noi cantavamo la canzoncina »S. Nicolò di Bari la festa dei scolari chi non fa la festa ghe tajemo la testa«, ciò vuol dire che bisogna festeggiare. Nella notte riportava i regali e al mattino noi li aprivamo: si trattava di un pò di frutta secca, a volte qualche regalino portato da chissa dove dal papà, e noi eravamo molto felici.

Poi il 13. dicembre la festa di S. Lucia che è una santa nordica, come abbiamo detto i nostri usi provengono da diversi posti, anche lei ci portava i regali: noci, fichi secchi, e così via, noi eravamo contenti, bastava ricevere i regali. Le bambine cantavano questa canzoncina »S. Lucia porta bomboni in calza mia«, ma i maschietti sempre dispettosi continuavano »se la mamma non metterà bomboni non sarà« e le bambine si arrabbiavano.

Poi si cominciava a preparare per il Natale, nei boschi si cercava il ginepro (da noi non ci sono abeti), si prendeva il muschio lungo i corsi d'acqua, era di un bel verde cangiante

sembrava velluto. Gli uomini preparavano un grosso zocco (ceppo preso alla radice) che si accendeva nel fogoler (caminetto) al mattino della vigilia, e si lasciava bruciare fino a che si consumava, era molto bello da vedere con le scintille scoppiettanti che noi chiamavamo monachelle, la luce elettrica non c'era ancora, così sembravano tante stelline. Si addobbava l'albero di ginepro con frutta secca, qualche pallina, aranci, caramelle, per illuminarlo usavano delle candeline di cera colorate, con il cotone si faceva la nave.

Si faceva anche il presepe, che era molto umile, le statuette erano di gesso perciò molto fragili così ogni tanto qualche pastorello era mutilato; la capanna era di corteccia degli alberi, la strada veniva fatta con la cenere o la sabbia, la neve era fatta con la farina.

L'anti vigilia si faceva una grande pulizia nelle case perché il prete veniva a benedire le case, le famiglie e il presepe. La mamma ci diceva «Bisogna pulire bene in ogni angolo perché riceviamo la visita del Signore che è come se venisse il re in casa nostra». E noi sapevamo che Gesù è il re di tutti e perciò dovevano essere puliti anche i nostri cuori e così ci si andava a confessare per essere degni di accogliere Gesù Bambino. Il prete partiva presto al mattino perché aveva da fare molta strada a piedi nei vari casolari dispersi, faceva a volte molto freddo, soffiava la bora e i chierichetti avevano i nasini rossi e le manine gelide ma era sempre un bel fuoco a scaldarli con qualche bevanda calda e qualche dolcetto. Si terminava a tarda sera, a mezzanotte nasceva Gesù Bambino. Tutti a Messa, sembrava un presepio con la gente che veniva giù dai casolari con le lanterne a petrolio. La messa era in grande solennità: nasceva Gesù, ci si scambiavano gli auguri, noi bambini subito a letto per svegliarsi presto al mattino per aprire i pacchetti che erano sotto l'albero.

Erano poco diversi da quelli ricevuti per San Nicolò e Santa Lucia: qualche libro di racconti, di fiabe, di avventure di Salgari per i maschietti, per noi bambine novelle di Grimm, Andersen e così via, non mancava il carbone ma quello vero. Una volta una mia amica aveva ricevuto un libro che si intitolava «50 novelle» era bellissimo, mi piaceva molto, l'avrei voluto anch'io allora la mia amica mi ha detto molto gentilmente «Vera non preoccuparti io te lo impresterò» e così è stato, io ero veramente felice. Fate così anche voi, fate partecipare i vostri compagni che magari non hanno cose come voi, scambiatevi giochi, nella condivisione c'è molta gioia.

La vigilia di Natale si mangiava di magro: pesce, stoccafisso, cavolo e altre verdure. Si facevano le frittelle con i pinoli e l'uvetta e si facevano friggere nell'olio fresco appena uscito dal frantoio. Il pranzo di Natale era ricco: si ammazzava il maiale, si facevano i crauti, la pasta fatta in casa, altre pietanze secondo le possibilità.

La tavola era preparata come per le grandi occasioni. Una volta seduti a tavola si metteva un contenitore con dentro della brace mista ad incenso (che il prete aveva lasciato il girono prima) per profumare l'ambiente. Prima di iniziare a mangiare si faceva il segno della croce e il nonno o la persona più anziana dava la benedizione ai commensali e al cibo augurando Bon Natale a tutti. Sotto il piatto del papà c'era la letterina die bambini con promesse di essere più bravi e ubbidienti, il papà leggeva le letterine suscitando la commozione di tutti, in particolare della mamma.

Si iniziava a mangiare allegramente con qualche piccolo canto natalizio tra una portata e l'altra, alla fine il più piccolo recitava la poesia con tanti applausi.

In tutto il periodo natalizio verso sera noi bambini andavamo per le case a cantare canti natalizi «angioletti uno a uno la madonna di S. Bruno, do a do la madonna di S. Nicolò...» e avanti così in rima. Tante persone ci invitavano in casa per scaldarci e ci davano dolcetti e ci ringraziavano, noi augurando Buon Natale andavamo via. Se i padroni di casa erano particolarmente gentili dicevamo loro «Quanti chiodi sulla porta tanti angeli ve porta». Se i padroni di casa ci mandavano via in malo modo a causa di qualche bambino un po' pierino dicevamo loro «Quanti chiodi sulla porta tanti diavoli ve porta».

Poi arrivava Capodanno, la mamma ci dava una mela e i bambini andavano in gruppo per il paese a fare gli auguri di Buon Anno cantando questa canzoncina «Santolo mio letto, mettè la man sul petto, la borsa in man e pagheme la bona man», le persone ci davano la mancia infilando le monetine nella mela. I soliti pierini levavano le monete dalla mela e si presentavano a chiedere ancora la mancia, ma gli adulti dicevano «No, no a ti non te dago, ti avevi za». Qualcuno aveva il santolo (padrino) che era un po' benestante e quindi dava una mancia più ricca, gli altri bambini erano un po' gelosi, ma il bambino fortunato se era bravo diceva «comprerò i bomboni e poi ve darò».

La Befana non portava doni.

E al detto «L'Epifania tutte le feste scova via» si chiudevano le feste natalizie.

Vera Bonich – Bracco

Ivan Brako slikan ispred kuće na Malom Mikložanu

PUNTARSKI POVIJESNI FOTOPLOV

Zbog iznimnog interesa naših cijenjenih i vjernih čitatelja nastavljamo s objavljivanjem starih fotografija žitelja Punte Križa.

Započeli smo u trećem broju »Puntarskog fuoja« kad smo u jednom prilogu opisali kako je izgledala naša narodna nošnja koja je danas nažalost u potpunosti zaboravljena, gotovo nestala.

Ostaje naša obveza da iz poštovanja prema našim precima, za buduća vremena, nošnju sačuvamo i po mogućnosti obnovimo.

U tom broju objavili smo, na naslovnici i na posljednjoj strani te uz tekst o nošnjama, osam fotografija nastalih u godinama neposredno pred izbijanje Prvog svjetskog rata i nakon njega. Na tim smo fotografijama mogli vidjeti puntarske divuojke i majke »obalčene na kas«

U sljedećem smo četvrtom broju »Puntarskog fuoja« objavili seriju fotografija nastalih na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, na kojima smo obučene u prelijepu narodnu nošnju mogli vidjeti naše bižinone, none i majke s unucima i djecom.

U ovom broju nastavljamo s objavljivanjem starih fotografija, a ovaj su put zastupljeni i »puntarski muži« koje smo do sada zapostavili pa ih možemo vidjeti zajedno sa svojim suprugama.

S objavljivanjem starih fotografija nastavit ćemo i dalje te ostaje poziv svim puntarima da još jednom zavire u svoju obiteljsku ostavštinu i pronađu stare fotografije, zapise ili dokumente koje ćemo rado u narednim brojevima našeg »puntarskog fuoja« objaviti.

Marija Marušić r. Kremenić i Mario Marušić

Mandalijena Toić r. Hrončić i Anton Toić

Mateja Plešić r. Butković i Ivan Plešić

Marija Toić r. Maver i Josip Toić

Katarina Grbac r. Hrončić sa suprugom Grbac ???

*Katarina Kučić r. Sigović i
Anton Kučić*

VRŠA - VARŠA

Vrše su najstariji ribolovni alat. Koriste se za lov ribe u moru i na kopnu za lov sitne divljači. U nerazvijenim krajevima i kod ribara koji love samo za kućne potrebe, vrša je jedan od glavnih ribolovnih alata.

Ulaz u vršu »vršić« ima šiljke okrenute prema unutra. Da bi se riba namamila u vršu, treba u nju postaviti meku »ješku«, svježu ili usoljenu ribu, stučene male rakove, morske ježeve ili otpatke hrane. Osnovni oblik vrše daje drveni ili žičani kostur, osim kod vrša od šiblja koje nemaju kostur. Oblik, veličina i materijal ovisi o tome za koju ribu ili rakove je namijenjena. Postoje specijalne vrše za lov male ribe primjerice za: ušate, ciple, frankule, sarge, orade i druge manje ribe, vrše za škampe te velike vrše za lov jastoga, sipa i hobotnica. Vršama se lovi danju i noću po plićacima i na velikim dubinama.

Šip – žuka

Varšicu se pošne plest od početka bučića. Puar po puar zis puntu na van (vidi sliku 1) plete se rijedon i drito. Koliko puari šipa će se uplest, dipiendi od veličine varšice, ma jedan mora biti dišpar. Kada se rijedon splelo, ćapuamo kraj zis krajen i stvori se tuondi bučić i

VARŠICA

Varšicu zovemo tako aš je muala, opletana je od tankog materijuala, a duperua se samo za lovit glavoči i garmaji uz kruaj po plitkome, uz ki mulić, ki ni zacimentuan, ol uz škujave grote, aš tamo se zakrivaju po danu glavoči.

Varšicu se plete od šipa (žuka). Raste samo uz muore po valah, kede je dosta fuanga (mulja), a kol nas vaf Punte najviše je ima na Funtuane a manje na Ulu (vaf Vrutku i Paskvare). Raste kako veliki bus, tanki i driti, naraste i do metar, a debel bude i do puol milimetra. Škuro zelenoga je koluora a na kraju je kako igla. Brat se ga more guleć ol najboje i najbarže grije kada ga pokosimo. Suši se dvua do četire dni na suncu, pokle ga močimo vaf vode ol muoru nekoliko dni da pride mehki, da ne pukne kada se plete.

Ivan Lovrić plete varšu

plete se sve naokolo i na šire (vidi sliku 2). Kada je bučić visoki petnaest do dvajset centimetri i loštešo toliko široki, pletuć se obarne vnuopak, tako da bučić ustuan z nutarnje buande (vidi sliku 3).

Da bi se dobilo lijepu varšicu na kvadrići duperua se

slika br. 1

slika br. 2

slika br. 3

dišparni bruoj, tako da pletuć preskačemo drugoga a čapuje se parvi i treći, pa tako rijedom pletuć dobiva se cilindrična fuorma varšice, a na kraju bude velika četar-

desijet do pedesijet centimetri. (vidi sliku 4). Još se more uplest jenu varšicu kua je samo za lovit raci (garmaji). (vidi sliku 5).

slika br. 4

slika br. 5

NAČIN LOVA

Varšicu naješkuamo, kako je to već špjeguano i navečer ju kaluamo uz mul ol uz grote, na dubinu recimo do kolien, aš kol base mareje nesmiye ustat na suhom. Bučić mora bit obarnut pud škuj od mula ol grote, pa ga se pokrije zis manjin kamijenjen, da bi se zakrilo i da ne splava. V jutro zaruan ju vižituamo i dvignemo. Ako kada dvizemo varšu zaklepetua, voldir da je neki glavoč nutre,

a znua bit i pruzna pa ustanemo deluži. Neznuan ako sen arivual dobro špjegat kako se dela varšica, almeno sen dual jenu ideju od čega se dela i kako plete. Pero, ako po ovuon će sen napisual, počnete plect varšicu i ko kraj vas ni neki ki van more pokazat i špjegat od varšice nijeće bit niš. Zato okuri voje i pacience. Ako van okuri pomoć, ja sen vavek pruonti da van pokuazhen.

Tekst: Ivan Lovrić

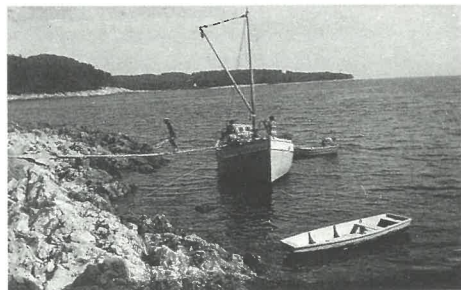
Foto Ivan Brčić

KAKO SE JE Z'MUORA KARGUAL SALBUN

Znano je da su u prošlosti u Puntari Križa temeljne gospodarske djelatnosti bile sječa ogrjevnog drva crnike i ovčarstvo. Uz ove osnovne djelatnosti Puntari su bili poznati kao vrsni graditelji »japnenica« i »karbonara« te su proizvodili živo vapno i ugljen. Samo se jedna obitelj profesionalno bavila ribolovom, a pojedinci su plovili kao mornari, uglavnom na nerezinskim jedrenjacima. Sve ostale djelatnosti kao vinogradarstvo (grožđe, vino, rakija), poljodjelstvo (pšenica, kukuruz, ječam), voćarstvo (smokve, masline) ili povrtlarstvo (bob, grah, broskva, radić, rajčica itd.) bile su dopunske djelatnosti koje su namirivale samo kućne potrebe.

Međutim, pored nabrojenih gospodarskih djelatnosti dvije su se puntarske obitelji bavile jednom vrlo specifičnom djelatnošću kojom se osim njih na Cresu i Lošinju gotovo nitko drugi nije bavio. Bilo je to vađenje pijeska iz mora i njegov prijevoz u obližnje luke. Ovim vrlo teškim i zahtjevnim poslom bavili su se do kraja osamdesetih godina prošlog stoljeća naši posljednji salbunari Josip – Bepo Marušić i Ivan – Ivić Badurina, koji su obavljali svojim brodovima »Silvana« i »Branka«. Ova su dva vrijedna poduzetnika osim vađenja i prijevoza morskog pijeska, što im je bilo primoran posao, svojim plovilima, povremeno i prema potrebi prevozili posječeno drvo crnike – »faši«, vapno, razni građevinski materijal i gotovo sve ostalo što je nekada, dok su komunikacije otoka s kopnom bile u povojima, bilo potrebno, pa čak i bačve s naftom ili boce propan plina.

Protokom vremena vađenje je pijeska, po našu »salbuna«, u potpunosti zamrlo jer se i na otoku moglo u trgovinama ili

Iskrcaj pijeska kariolom preko punta na obalu

skladištima građevinskog materijala kupiti pijesak a poglavito zato što se shvatilo da bi prekomjerno iskorištavanje pijeska s morskog dna u pješčanim uvalama on djelomično ili u potpunosti nestao, čime bi se uvelike narušila ekološka ravnoteža podmorja i obale te prirodi nanijela nepopravljiva šteta.

Morski se pijesak zasigurno više nikada neće vaditi s morskog dna, ali cijenimo vrijednim zabilježiti i od zaborava sačuvati tehnologiju rada, odnosno načine na koji se taj vrlo mukotrpan rad odvijao te opisati alate i pomagala koja su naši domišljati otočani izrađivali i iskustvom usavršavali te koristili obavljajući ovaj vrlo rijedak, specifičan i danas već pomalo zaboravljen posao.

Zahvaljujući kazivanju i strpljenju našeg puntarskog salbunara (u mirovini), gospodina Ivana Badurine, u ovom smo prilogu nastojali što jednostavnije i razumljivije opisati osnovne faze ovog nestalog zanimanja kako bi se ono barem u pisanoj riječi sačuvalo te da naraštaji koji dolaze i na ovom primjeru mogu spoznati koliko je truda, umješnosti i upornosti trebalo da se na našem otoku opstane, preživi i stvori temelje za kvalitetniji i lakši život budućim generacijama.

U samim začecima ovog posla, kad na raspolaganju nisu bila ni najjednostavnija mehanička pomagala, morski se pijesak ili šljunak, potreban za gradnju naših otočkih kuća, krcao na brodove isključivo snagom ljudskih ruku. Brod, ili bolje rečeno nešto veća barka, privezao bi se što bliže najbližoj pjeskovitoj uvali, koliko je to gaz – »peškuaj« plovila dozvoljavao. S broda bi se do obale postavile obično po dvije čvrste daske »punti« preko drvenog nosača – »kavaleta«. Na obali se za krcanje pijeska koristila lopata – »badij« kojim su se punila zidarska kolica – »kariola« koja je u to vrijeme bila drvene građe i imala željezni kotač (bez gume). Kariolu, prepunu mokrog teškog pijeska, potom je trebalo, strmom uzbrdicom po uskoj dasci koja je »plesala« pod teretom radnika i pijeska, dogurati do broda i pijesak isprazniti u brodski prostor »štivu«.

Danas ne možemo ni zamisliti koliko je taj posao iziskivao napora, mukotrpano

radeći po ljetnoj žegi, mokat od mora i vlastitog znoja. Taj isti ukrcani pijesak potom je trebalo iz štive još prebaciti na kopno, nanovo koristeći samo badij i kariolu, a onda ga na magarcima u drvenim sanducima – »kuonkama« dovesti do mjesta gdje su se izvodili građevinski radovi.

Protokom vremena na brodove se počelo ugrađivati razna mehanička pomagala, kako bi se posao vađenja pijeska učinio barem donekle lakšim i efikasnijim.

U ovom ćemo prilogu opisati postupak vađenja pijeska pomoću velike lopate na dugoj obloj gredi koja se naziva »badiljun« uz pomoć vitla – »vinča« koji se pokretao ručno.

VAĐENJE PIJESKA IZ MORA S BADILJUNOM

Da bi se uopće moglo baviti poslom vađenja pijeska s morskog dna, ponajprije je trebalo biti vrstan i iskusan pomorac, a potom izuzetno dobro poznavati obalu i podmorje te znalački predvidjeti povoljne meteorološke prilike i naravno, imati brod s adekvatnom opremom i alatima.

Potom je trebalo znati na kojim lokacijama na adekvatnim dubinama ima dovoljnih količina kvalitetnog pijeska jer u uvalama Lošinja i Cresa ima bezbroj pjeskovitih ili šljunčanih uvala, ali nije svaki morski pijesak pogodan za izvođenje građevinskih ili zidarskih radova.

Za ovu namjenu koristio se samo pijesak koji možemo razaznati po svijetlosvijetloj boji vrlo sitnog granulata. Primjerice pijesak s otoka Suska, smeđkasto žute boje, sitan kao brašno nije se mogao koristiti u gradnji jer se loše vezivao uz vapno ili cement. Nadalje, postoje brojne uvale u kojima se pijesak miješa sa zemljom, blatom, muljem, a može biti prekrupan ili pomiješan sa šljunkom, sitnim kamenjem ili raznim nečistoćama nastalima raspadom morskih organizama ili morskih trava.

Naši su salbunari znali na kojim se pozicijama nalazi najkvalitetniji i čisti pijesak – »fini salbun« koji se koristio za sve vrste zidarskih radova ili »grezi salbun« pogodan za grublje radove u građevini.

Finu salbun vadio se na otočiću Orjule te na područji Punte Križa, na sjevernoj strani – »šovravento« u uvalama Vlaška, Zakalo i Desijerti Buok te na južnoj strani – »šotovento« u uvalama Veli Žual ili Mieli. Najbolji pijesak za primjerice izradu fine žbuke, bio je u uvali Mieli a zanimljivo je da je onaj iz uvale Veli Žual bio nešto malo krupniji. Grublji pijesak – »grubi salbun« vadio se ponajviše na otoku Pagu kod Stare Novalje ili na otoku Rabu pored Banjola, pa se stoga i nazivao »rapski salbun« i bio je nešto tamnije sive boje od finog pijeska s područja Punte Križa.

Na brodove salbunare krcala se i »jarina« - sitan morski žal, koji se koristio za grublje građevinske radove kao što su unutarnji dijelovi zidova, betoniranje partera i slično.

Najpogodnija mjesta za krcanje jarine bila su podno Lubenica gdje se prirodno stvara sitan potpuno bijeli žal gotovo ujednačene veličine, ne veći od veličine oraha. Druga lokacija nalazila se u uvali Ustrine gdje je jarina bila slične veličine kao i u Lubenicama samo što mu je boja miješane sivo-bijele boje.

Treba napomenuti da se jarina nije mogla krcat s badiljunom nego se moralo ručno lopatom puniti kariole i tako prebacivati na brod.

Da bi se moglo započeti s vađenjem pijeska s morskog dna u odabranoj uvali, najprije je trebalo adekvatno usidriti – »armižat« brod da pri radu ne dođe do njegovog pomicanja s odabranog mjesta.

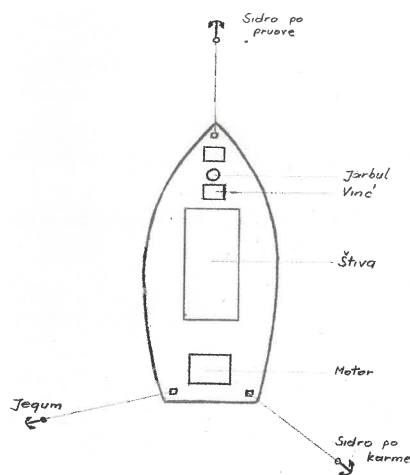
Brod se sidrio uglavnom »in terca«, odnosno s tri sidra, a rjeđe »in kvarta«, u četvervez.

Prvo veće sidro bilo je na pramcu – »po pruove«, drugo iste veličine na krmi »po karme« djelomično koso od desnog boka a treće, nešto manje sidro zvano »jegum« postavljalo se također po krmi ali okomito na lijevu stranu broda jer se pijesak uvijek vadio – »na lijeve buande« tj. na lijevoj strani plovila.

BADILJUN – VELIKA ČELIČNA LOPATA

Osnovni alat potrebit za vađenje pijeska iz mora izrađivao se isključivo za ovu namjenu, zvao se »badiljun« i predstavljao je najjednostavnije rečeno jednu veliku čeličnu lopatu oblika vrlo nalik na žlicu.

Izrađivao se od čeličnog lima – »lami-jere« debljine oko 1 cm. Cijelom dužinom

oboda na badiljunu su na svakih 3 cm dužine bile izbušene rupe koje su služile da se na njega može pričvrstiti »sak« ili vreća. Sam vrh badiljuna, odnosno lim na njegovom vrhu bio je zaoštren – »na varhu je lamijera bila stalčena«, da bi se badiljun mogao što više i dublje zariti u morski pijesak i na taj način zgrabiti što veću količinu pijeska. S obje strane badiljuna bile su izbušene dvije veće rupe na koje se postavljao po jedan »gambet« - škopac s kojim se pričvršćivao lanac »kadina od badiljuna«, kojom se badiljun spuštao odnosno podizao. Badiljun je s vrećom punom pijeska težio preko 200 kilograma.

MANIG - DRŠKA

Manig je u naravi bio drška odnosno greda dugačka sedam do osam metara izrađena od drveta »pina« - bora ili čempresa. Cijelom je svojom dužinom bio »tuondi« - ovalnog presjeka, a samo je na prednjem kraju bio četvrtast – »škva-druani« kako bi se manig mogao čvrsto nasaditi na vrat badiljuna. Manig se na badiljun dodatno pričvršćivao s tri velika pocinčana čavla – »fermual bi se zis tri vela gavanizuana čavla«.

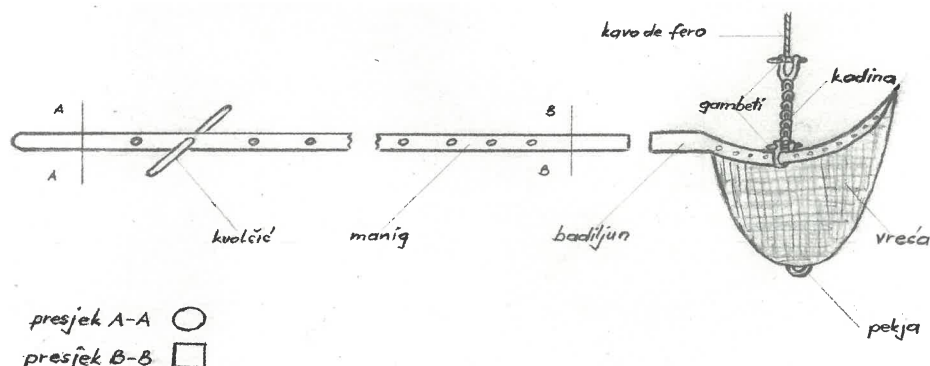
Na manigu su svakih 40 cm bile izbušene rupe u koje su se usadivali »kuolčići« - oble letve dužine oko pola metra. Kuolčići su služili da bi se na njih moglo upirati nogom i tako s težinom tijela što više zabiti badiljun u morsko dno i tako u vreću zahvatiti što više pijeska. Kuolčići su se na manig montirali na način da su sa svake strane maniga virili s polovicom svoje dužine.

VREĆA

Vreća se izrađivala od čvrste jutene tkanine. Da bi služila svojoj svrsi našivalo se po pet do šest slojeva tkanine od jute jednu na drugu te se sve zajedno krojilo tako da čini svojevrsnu vreću dubine do 60 cm s promjerom od oko 35 cm.

Na badiljun se vreća spajala s žicom koja se provlačila kroz rupe na obodu badiljuna. Rub vreće koji se spajao s badiljunom morao je biti dodatno ojačan – »rinforcuan« s konopom da se jutena tkanina pri radu ni ne ošteti niti pokida. Također je trebalo paziti da se žica za spajanje badiljuna i vreće uvijek savija prema unutarnjoj strani badiljuna da ne dođe do paranja vreće. Na dnu vreće nalazila se »pekja« - platnena ručka, koja je služila kao svojevrsan rukohvat potreban da se pri iskrcanju pijeska iz vreće u »štivu« - brodski teretni prostor, može vreću okrenuti, odnosno isprazniti pijesak iz nje.

Vreća se morala napraviti tako da bude dovoljno čvrsta za podizanje pijeska i da istovremeno bude dovoljno propusna radi istjecanja morske vode iz nje, kako bi se pijesak pri podizanju što više ocijedio. Ako je bila previše gusto napravljena s pijeskom bi se na brod krcalo previše mora, a ako je bila prerijetka mogla se raspasti ili je iz nje mogao istjecati pijesak.

Manig i badiljun zis vreću

KADINA OD BADILJUNA – LANAC LOPATE

Kadina od badiljuna bila je dugačka nešto više od jednog metra i napravljena od manjih »maja« - karika, dok su dvije posljednje maje na oba njena završetka bile veće veličine jer je na njih dolazio gambet kojim se kadina vezivala na badiljun. Na sredini ovog lanca također je bila jedna veća karika jer je na njoj bio montiran još jedan gambet koji je služio kao veza badiljuna s donje strane i čelik čela »kavodefero« s gornje strane. Tim se čelikčelom preko »derića« na jarbolu, odnosno preko »vinća«, badiljun podizao i spuštao.

KARIKUL

S lijeve strane broda, s koje se pijesak uvijek krcao, nalazio se »karikul« pričvršćen uz vanjski dio oplata broda – »zaviduan na muruade«. Na karikulu je bio »bocijel zis balinijeru« na koji se rukom namatalo čelikčelo koje se protezalo preko derića do vitla jer se badilj, da bi efikasno grabio pijesak, nije smio kretati okomito prema morskome dnu već ga je trebalo pri krcanju usmjeriti pod malim kutom koso prema dnu, a istovremeno spuštanjem polako podižući prednji kraj povećavati kut urona i na taj način zagrabit što više pijeska. Možda je najjednostavniji način da bi shvatili ovaj postupak zamislili način na koji koristimo žlicu pri jelu.

VINĆ – VITLO

U vrijeme kada se koristio način vađenja pijeska koji opisujemo, brodove su pokretali mali dizel motori od nedostatnih desetak konjskih snaga. Brodovi, do »kuvijerte« - palube nakrcani pijeskom naročito po lošem vremenu ili jačem vjetru, postizali su plovidbene brzine od samo pet-šest nautičkih milja pa su radi sigurnosti i povećanja brzine jedro i flok bili obavezna brodska oprema. U takvim uvjetima vitla nisu pokretana na motorni pogon već isključivo ručno, snagom vlastitih ruku. Na takvim vitlima postojale su s obje strane dvije ručke – »manice« i dva zupčanika. Preko manjeg zupčanika omotalo se »kavodefero«, a vitlo su opsluživala dva čovjeka – »viralo se u dvua« jer jedan to gotovo nije mogao ili je to mogao samo kraće vrijeme.

Kada bi se podigao badiljun s punom vrećom mokrog morskog pijeska, težine od preko 200 kg, jedan radnik s vinća

morao je preći na badiljun, stati nogom na kolčiće od maniga da se badiljun što dulje zabije u dno i zahvati što više pijeska. Potom bi se opet vratio na vitlo da bi se badiljun pun pijeska mogao podignuti.

KVALET I GRIJEDA – NOSAČ I GREDA

Nakon što bi badiljun zahvatio pijesak i bio podignut na površinu, trebalo je pijesak iskrcati na brod. Da bi se to moglo učiniti badiljun se morao najprije položiti na jednu čvrstu gredu postavljenu iznad »štive« - broskog teretnog prostora. Greda je bila položena poprečno na brod i ležala na dva »kavaleta« - nosača koji su bili postavljeni na palubi s obje strane štive. Kada je badiljun bio položen na gredu, jedan od dvojice radnika na vitlu prišao bi badiljunu, uhvatio »pekju« na dnu vreće, povukao bi ju, nogama stao na kolčiće od maniga i tako za 180 stupnjeva okrenuo badiljun i pijesak iz vreće ispraznio u štivu.

PAJOLI I PUMPA – BRODSKE PODNICE I CRPKA ZA VODU

Na dnu teretnog dijela broda uvijek su se nalazile podnice – »pajoli« na koje je padao ukrcani pijesak. S izvađenim pijeskom u štivu se krcalo i određenu količinu mora koji se s pijeskom cijedio na dno, na pajole. Tako nakupljeno more nepotrebno je opterećivalo brod i smanjivalo i onako mali kapacitet plovila pa ga je trebalo izbaciti izvan broda. Kako je motor bio na krmenom dijelu, brod je uvijek bio »inkarmuan« - nešto više uronjen na krmi te se sve ocijeđeno more postepeno slijevalo prema krmi. Da bi se tako nakupljene količine mora mogle prikupiti, na posljednjem, krmenom pajolu

bile su izbušene male rupice i prekrivene jutenom vrećom. Kroz te rupice i vreću more se cijedilo u »santinu« u krmenom dijelu dvodna, a vreća je zadržavala pijesak da s morem ne uđe u santinu.

Tako prikupljeno more moralo se iz santine ispumpati pa je svaki brod – salbunuar imao ugrađenu najjednostavniju ručnu stapnu pumpu. Ispumpavati se moralo redovito nakon što bi se ukrcalo četiri do pet badiljuna pijeska te potom opet više puta tijekom vožnje do određišta.

BAJA I ISKRCAJ PIJESKA

Dolaskom u luku, gdje se pijesak trebalo iskrcati, brod se privezivao uz pogodan dio obale te se pristupalo postupku iskrcavanja. Za tu se namjenu koristila »baja« koja se izrađivala na način da se bačva za naftu prerezala na dva dijela te na odrezani dio montirala pomična drška – »proveslo«.

Baja se vinćem spuštala u štivu gdje su je dva radnika lopatama punila pijeskom a onda se podizala – »virala« te okretala prema obali i »majnala« - spuštala a zatim zaokretom same baje za 180 stupnjeva praznila. Na obali su se iskrcavanjem pijeska stvarale sve veće hrpe vlažnog mokrog pijeska, na radost djece koja su ga s velikim veseljem prekopavala tražeći u njemu brojne školjke od onih sjajnih »luštre«, koje se nazivaju rumenke, do »čašica« znanih kao prugaste kapice.

Pijesak se u najranijim vremenima s rive do gradilišta prenosio na magarcima, a kasnije su se baje praznile direktno u kamion.

Morski je pijesak, prije njegove upotrebe u građevini trebalo odsoliti, pa se

Iskrcaj pijeska ručnim vitlom s bajom

neko vrijeme ostavljao na otvorenom prostoru da ga kiše isperu ili se rjeđe ispi-
rao vodom.

Pijesak se na ovaj način vadio do sredi-
ne osamdesetih godina prošlog stoljeća
kad su se na brodove ugrađivali umjesto
badiljuna grajferi te motorna vitla. Danas
se s morskog dna pijesak više ne vadi iz

znanih razloga te se to ni ubuduće
sigurno neće više nikada raditi. Zbog
toga je ovaj izuzetno težak i mukotrpan
posao polako pao u zaborav pa ga mlađi
naraštaji uopće ne poznaju.

Ovim smo prilogom pokušali barem
djelomično sačuvati sjećanja i podatke o
ovoj zanimljivoj i vrlo domišljatoj tehno-

logiji vađenja pijeska iz mora te od zabo-
rava sačuvati nazive alata i pomagala
kojima se to radilo te se na ovaj način
sjetiti naših vrsnih puntarskih salbu-
nara.

Prema kazivanju:
Ivana – Ivića Badurina
Zapisaio: Ljubo Galjanić

PUNTARSKI BRODOVI SALBUNARI

Dva broda naših Puntara opremljena
za vađenje pijeska iz mora te njihov prije-
voz bili su motorni brod »Silvana«, vlaš-
nika Bepa – Josipa Marušića i »Branka«,
čiji je vlasnik bio Ivan – Ivić Badu-
rina.

M/B »BRANKA«

Brod »Branka« izgrađen je 1940.
godine pod imenom »Santa Rita« u
Malom Lošinju, odnosno na Svetom
Martinu u škveru Marka Kozulića –
Sabina. Bio je dug 10.10 metara. Poslije
II. svjetskog rata bio je oštećen i napuš-
ten u Valdarkama te ga je takvog kupio i
popravio Ivić Badurina. Ugrađen mu je
motor »Aran« snage samo 11 konjskih
snaga. Krcat pijeskom i vjetrom u provu
kretao se vrlo malom brzinom, a da bi se
iskoristio povoljan vjetar imao je jedro i
flok.

U to je vrijeme »Branka« mogla ukr-
cati 15 m³ pijeska pa je 1971. godine u
nerezinskom škveru rekonstruirana i
produžena na ukupnu dužinu od 13.40
metara, a ugrađen je i snažniji motor
»Torpedo« snage 37 ks. Tako je plovidba
bila sigurnija, a kapacitet tereta, odnosno
ukrcanog pijeska povećao se na 25 m³.
Kao pjeskar »Branka« je radila do 1979.
godine, a još je i danas u plovnom stanju.

Nalazi se u Puli i uređena je kao kombi-
nacija kočice i izletničkog broda.

M/B »SILVANA«

Svoj je brod »Silvana« Bepo Marušić
počeo graditi još kao dvadesetogodiš-
njak, kada je u Puntinu Križa, danas davne
1946. godine, od posječene crnike
napravio »kuorbe« - rebra i držao ih
potom godinu dana u moru da se »štaju-
naju«, odnosno da se zaštite od namet-
nika – »biše« kako bi bila što čvršća i
trajniya. Potom je morao na odsluženje
vojnog roka te je brod radio vrsni lošinjski
brodograditelj Tarabokija – »Violin-
čič« u jednoj baraki pored današnjeg
ulaza u brodogradilište u Malom
Lošinju. Brod je završen 1948. godine,
kada se Bepo vratio iz vojske i oženio za
Menku r. Galjanić, koja je s njim radila
na brodu, gotovo četrdeset godina,
obavljajući sve najteže poslove, pa čak i
one na ručnom vrtlu. Brod je kršten kao
»Maria Salute«, bio je dug nešto više od
osam metara i pokretao ga je dizel-
motor »Fariman«, starijim naraštajima
poznat kao »tešta kalda« jer se radi nje-
govog pokretanja morala lampom grijati
glava motora. Brod je 1952. godine pro-
mijenio ime u »Silvana«, koje je dobio
po imenu prve Bepove kćerke. Potom je

u nerezinskom škveru rekonstruiran,
doslovno prepiljen na polovicu (isto kao
i m/b »Branka«) i produžen na oko 12.5
metara dužine. Ravna krma broda –
»kvadar« slijedećom je rekonstrukcijom
zaobljena čime je »Silvana« dobila
konačan izgled. Nakon rekonstrukcije
mogao je ukrcati oko 20 m³ finog pijeska
ili 16 m³ jarine.

Do 1952. godine »Silvana« nije bila
opremljena za prijevoz pijeska, već su
Menka i Bepo prevozili živo vapno iz
Punte u Zadar, posječeno drvo crnike –
»faši« također iz Punte za Zadar i Pri-
vrlaku, a u povratku iz Nina cigle za
Lošinj. Iz Rijeke su prevozili bačve s naf-
tom za lošinjsku električnu centralu u
Svetom Martinu ili boce plina iz Bakra za
Lošinj. Nakon 1952. godine »Silvana« je
opremljena za ukrcaj i prijevoz pijeska, a
prema potrebi prevozila je i ostale terete.
Ovim se poslom Bepo prestao baviti
1992. godine, kad je »Silvana« rasprem-
ljena i neko vrijeme bilo vezana na Fun-
tuani. Potom je prodana jednom njemač-
kom državljaninu koji ju je u brodogradi-
lištu u Nerezinama preuredio kao izlet-
nički brod. Iz nepoznatih razloga brod je
dugo propadao vezan u nerezinskom
škveru i konačno potpuno propao nebri-
gom novog vlasnika.

m/b »Branka« na vezu u Veloj Dragi

m/b »Silvana« krcata pijeskom u Nerezinskoj luci

KAKO SE ULE DELALO NA RUKE

Punta Križa u povijesti, a ni danas nikada nije obilovala maslinama. Veseli nas da se nekoliko posljednjih godina maslinarstvu pristupilo puno ozbiljnije te da je zasađeno nekoliko novih maslinika koji dobro napreduju uz primjenu suvremenih agrotehničkih mjera. U Puntima nema većih kompleksa pod maslinama, nikada ih nije ni bilo jer su se žitelji naših sela bavili drugim, za njih važnijim i unosnijim djelatnostima, a slobodnih terena za sadnju maslina gotovo da i nije bilo. Maslina su imali samo onoliko koliko im je trebalo za vlastite potrebe te je bilo vrlo malo domaćinstava koja su imali više od pedesetak »stupi« stabala maslina.

Puntarima su osnovne djelatnosti, s kojima su mukotrpno i teško preživljavali, bile ponajviše, sječa šuma crnike, kojom naš kraj obiluje, odnosno sječa ogrjevnog drva crnike. Osim toga, uglavnom su se bavili ovčarstvom, odnosno proizvodnjom mesa, sira i vune, a skromne prihode ostvarivali su i od proizvodnje vapna u brojnim »japnicama«. Radom na ono malo zemlje, na jedvite su jade, i to ne svake godine, uspijevali proizvesti dovoljno »žita« - pšenice, »jašmika« - ječma i »famentuna« - kukuruza., te ponešto voća i povrća za vlastite potrebe. Vinogradi, naše »tarsje«, rodili su uglavnom crne sorte grožđa od kojih se moglo proizvesti vina dostatnog da se uz »obed i vičeru« popije čaša, dvije bevande.

Slobodnog zemljišta za veće nasade maslina jednostavno nije bilo. Šume crnike nisu se krčile jer se samo od prodaje drva moglo nešto privrijediti. Pašnjaci su korišteni za ispašu ovaca te se na njima maslina nije sadila, a ionako nedostatne površine s kvalitetnijom zemljom korištene su za sadnju žitarica, grahorica ili vinograda. Za maslinu nije bilo mjesta te se

ona sadila samo u pojedinim vrtovima oko kuća, na obodu obradivih površina – dolaca, po rubovima vinograda, gdje je zemlja bila škrtta te u njoj nije moglo uspijevati ništa osim masline ili smokve.

Treba napomenuti da se puno više cijepalo kultiviranu maslinu (guorkula, maštrinka) na podlogu divlje masline »divikuje«, koja je na području Punte Križa dosta rasprostranjena, nego što se sadilo nove. Iako su Puntari imali relativno malo stabala maslina, one su se uzorno održavale, redovito okopavale i gnojile, ponajviše »ualigom« - morskom algom, koja se u vrećama na magarcu donosila s uvale na čijim obalama jugo stvara nanose algi te su one dobro i redovito rodile.

Puntari su se maslinama bavili samo uzgred, uz sve ostale mnogobrojne poslove koje je trebalo obaviti da se na ovom našem škrtom kamenjaru preživi i nahrani brojno domaćinstvo. Svaka je obitelj imala upravo onoliko stabala maslina koliko joj je bilo neophodno da proizvede maslinovog ulja za svoju vlastitu godišnju potrošnju. Viškova ulja namijenjenih prodaji nije bilo, a ako se i desilo da poneke godine masline obilnije rode, ulje se nije prodavalo već se čuvalo jer se nikada nije moglo znati što donosi sljedeća godina.

Kako je dakle u Puntima maslina bilo relativno malo, u selu nikada nije izgrađen »tuorić« - pogon za preradu maslina. Kada je urod bio dobar te su bile pobrane veće količine ploda, urod se prevozio u Nerezine. Trebalo je masline staviti u vreće, na magarcu ili konju prenijeti ih na zapadnu obalu – »šotovento« te brodom prebaciti preko kanala u Nerezine gdje se prerada vršila u čak tri uljare, od kojih je jedna bila u uvali Biskupija, druga u nerezinskoj luci »Magazini« a treća pored franjevačkog samostana u uvali Rapoća »U fratar«.

Kad su masline slabo rodile, nisu se odvozile u »tuorić«, već se ulje proizvodilo na improvizirani način kod kuće. To se dešavalo i kad nije bilo novaca za platiti troškove prerade te ako je domaćin prosudio da te godine ulje neće biti ni za vlastitu potrošnju pa preradu neće moći ni uljem platiti. Radilo se to na praiskonski i najprimitivniji način tako da su se masline drobile doslovno vlastitim rukama. Ovaj težak i vrlo mučan posao, kao i bezbroj drugih, radile su žene, dok su im djeca pomagala.

TIJEŠTENJE MASLINA RUKAMA – »VAJALOM«

Za ovaj način drobljenja – mljevenja maslina koristio se »maštijel« - velika drvena ili limena posuda koja se inače u domaćinstvu koristila za »lušiju« - pranje rublja. Na »maštijel« bi se stavljala daska za »prat« - daska za pranje rublja, a na nju jutena vreća puna dozrelih plodova maslina. »Vajalom« - drvenim valjkom za razvlačenje tijesta se snažno pritišćući prelazilo po svojoj dužini vreće. Trebalo je dugo i čvrsto pritiskati, drobiti i mrviti masline dok se svaki plod nije izgnječio i dok iz vreće ne bi počela teći gusta, gotovo crna tekuća smjesa. Tada se, radi boljeg i efikasnijeg odvajanja ulja od tako izmuljane kašaste mase, vreću trebalo polijevati toplom, gotovo kipućom vodom te i dalje bez prestanka »vajati zis vajalom« Polijevanje je obično bio zadatak starijeg djeteta koje je »zis podićem« - manjom obično aluminijskom posudom s jednom dugačkom ručkom, grabilo vodu iz velikog »kotlića« - lonca, koji je pun kipuće vode na »komoštrama« visio iznad ognjišta.

Kipuća se voda zajedno s uljem i »murkom« - tamnom i gustom tekućinom koja nastaje preradom maslina, slijevala s daske u »maštijel«.

Po završetku ovog mukotrnog posla, kad ruke bole od tještenja, a lice gori od vrele pare, skidala se vreća s ostatkom stiješnjanih maslina i daska s »maštela« te se pristupalo odvajanju ulja od tekućine, poslu koji zahtjeva preciznost, strpljenje i spretnost.

Na početku valja malo pričekati da se ulje, koje ima manju specifičnu težinu od vode i »murke«, izdigne odnosno ispliva na površinu. Potom se isplivalo ulje na površini prikuplja nekim prigodnim predmetom, obično »zis peron od kokoše,

Danas »maštijel« služi za napajanje ovaca

peteha ol šijuba« - kokoške, pijetla ili jastreba, a može se i tankom daščicom. Ulje se prikuplja na način da se jednom rukom drži prikladnu posudu, najčešće širu i pliću »teću« - lonac ili veći »podić« lončić te ga se uroni u tekućinu u »maštijelu« dok se istovremeno, držeći pero u drugoj ruci, ulje s površine usmjerava prema posudi te ga se polako prelijeva preko ruba u posudu.

Naši domišljati ljudi iskustvom su naučili da će ulje od vode odnosno »murke« lakše i brže odvajati ako u »maštijel« prije ili tijekom postupka odvajanja ulja ubace »matun« - ciglu koju su prije, do usijanja zagrijali na žaru ognjišta. Kada se takav »tepal matun« ubaci u »maštijel« u kojem je smjesa vode i tekućine dobivene cijedenjem ploda masline, začuje se karakterističan zvuk za koji se u našem dijalektu kaže da »čarči« i da »pridu čarkanji«, a iz tekućine se izdižu »brumbuji« - mjehurići. Ovaj postupak se više puta ponavlja i on pomaže i ubrzava odvajanje ulja od ostatka tekućine te pospješuje izdizanje ulja na površinu tako da se ono lakše i brže prikuplja.

Tako odvojeno ulje je još uvijek nečisto, s velikim udjelom »murke«, tamnosmeđe boje, a odlagalo se u staklene ili kamene posude gdje se još s vremenom trebalo istaložiti i izbistriti. Ovakvim se postupkom, ako je u vreći bilo 15 do 20 kilograma maslina, moglo dobiti 2 do 2,5 litara maslinovog ulja. Ponekad se za drobljenje ploda masline u vreći koristio i umjesto »vajala« drveni bat ili čak i pogodan poveći obli kamen.

TIJEŠTENJE MASLINA NOGAMA – »MASTIT«

Ovaj se postupak drobljenja maslina odvijao na način da se, kao i kod prethodnog načina, koristio »maštijel« i »daska za prat robu« na koju bi se postavila vreća od jute s maslinama, s razlikom da se za drobljenje nisu koristile ruke odnosno »vajala« nego bi se osoba popela na dasku te vreću

gazila nogama – u dijalektu »mastit«. Na noge bi se radi efikasnijeg rada a i radi sprječavanja ozljeda, stavljale »štivale« gumene čizme, a ranije su se koristile drvene cokule – »kopito« koje se izrađivalo od prikladnog komada mekšeg drva, koje je bilo izdubljeno i izglučano da dobro pristaje uz nogu. »Mastil« je u pravilu muškarac dok je žena na ognjištu grijala vodu i s »podićem« zalijevala vreću s maslinama.

Koristila se i varijanta da se drobljenje maslina umjesto na dasku i kabl radilo i u »kopanici« - drvenom koritu sličnom onom u kojem se obično mijesio kruh ili onom u kojem su se s »geta« nosila i ukrcavala drva na brod.

Prikupljeno ulje spremalo se u staklenim posudama odgovarajuće zapremnine, kao što su »domijane« i »bocuni« - za vino ili se ulje držalo u kamenim posudama s drvenim poklopcem t.j. u »kamenicama«. Koliko je ulje bilo cijenjeno možda najzornije opisuje to da je na poklopcu kamenice bio »loket« - lokot, a ključ »vaf karsele od travijerse« - u džepu od pregače domaćice kuće.

Ulje u domijani ili kamenici, u početku još dosta nečisto, gusto i s primjesama vode, moralo je još neko vrijeme odstajati pri čemu su se nečistoće kao mesnati dijelovi izmuljane masline i vode, taložili na dno. Taj talog, gust, tamnosmeđe boje, intenzivnog, oštrog mirisa naziva se »murka«.

Kad bi se ulje, koje se s vremenom izbistri, odvojilo u drugu posudu, »murka« se nije bacala jer naši su preci dobro naučili da sve, gotovo baš sve ima svoju uporabnu vrijednost i da se može za štošta iskoristiti. Tome ih je život naučio i samo su tako mogli opstati.

Taj se talog »murka« stavljao u veću i širu posudu i zagrijavao na vatri ognjišta pri čemu bi se na površinu ponovno izdigla određena količina ulja koja bi se opet prikupila i spremala te se na ovaj način iskorištavalo gotovo sve ulje koje je maslina sadržavala.

Ni ostaci ostataka nisu se bacali, preostala »murka« također se spremala i potom koristila kao vrlo efikasno sredstvo protiv »čepera« - krpelja. Kad, naročito u proljeće, krpelji, te sitne uporne krvopije, napadnu ovce, koje zbog toga mogu uvelike oslabiti a janjci i uginuti, »murkom« su se mazali vratovi i ostali dijelovi tijela, napadnutih životinja čime su se krpelji, vrlo efikasno i potpuno ekološki suzbijali.

Gotovo je nevjerojatno da se od ploda

maslina baš sve iskorištavalo jer se osim opisanog načina dobivanja ulja i korištenja »murke« koristila i ona preostala masa izdrobljenih maslina u vreći koja se bacala pod stabla maslina kao gnojivo ili se njome hranilo svinje.

Danas zasigurno nitko neće prerađivati masline rukama ili nogama na opisane načine. Cilj ovog napisa bio je da se ne zaboravi koliko su naši preci bili domišljati i praktični, koliko su, možda i nesvjesno, živjeli u skladu s okolišem te da se zorno predoči koliko su truda morali uložiti da prežive na ovom našem otoku.

Da netko i poželi masline prerađivati na ove praiskonske načine, naišao bi i na vrlo prozaične probleme jer nestali su »mašteli«, »daske za robu prat«, nema više ni »podići« ni »kapanic«. Teško bi bilo pronaći i pero pijetla ili jastreba. Možda bi bilo najlakše pronaći stare kamenice, samo što danas u njima više nema ulja već u njima naše žene sade cvijeće.

Pa ipak, zašto ne pokušati, možda u vidu neke buduće turističke ponude koja bi našim gostima prikazala nekadašnji autohtoni, tradicionalni način življenja na ovim otocima, kroz priču i prikaz dobivanja maslinovog ulja od prastarog načina rukama i nogama, do rada u prvim »tuorićima« na ručni pogon do »tuorića« na kasniji mehanički pogon pa do prikaza današnje, moderne tehnologije prerade. Na kraju svakom bi se gostu moglo ponuditi dvije bočice maslinovog ulja, jedne s uljem dobivenim ručno i jednog s uljem iz moderne uljare.

Uvjeren sam da bi gosti bili oduševljeni, da bi ih degustacija takvih ulja u njihovim domovima na najbolji način podsjećala na naš kraj i da bi se u njega sigurno ponovno vraćali.

Prema kazivanju:

Ede Toić r. Kosić i Nevia Kosić

Zapisao i obradio: Ljubo Galjanić

Eda Toić s daskom na kojoj se radilo ulje

TUANGI VAF PUNTE

Puntari su veseli judi. U njih se je vavek kantalo i tuancalo. Tuancalo se je na veli bluagdan, i na nedeju. Najveć se je tuancalo vaf pustu. Ni se tuancalo za vrijeme korizme i vaf avdijentu.

Na nedeju se je tuancalo po kućah kedeka je bilo i manje mesta, a za vele bluagdni na Jedrijeju i Ivanju tuancalo se je u Lunjanjevih vaf vele šale, u Matušuanjevih, ol na skule. Nekad su tuancali i na piace kol crijekve kada ni bilo šaližuanih dvuori i onda bi bili udelali tavolac. Ni to bilo lahko udelat, aš je vajalo prokurat grijede i daske. Daske su užali namazat ziz lojen ol zis sapunuon, tako da boje palzi i da se lepče more tuancat.

Tuancat se je počelo šolito po vičijernje na veli bluagdan a na nedeju pokle lunzuarija.

Tanac su vavek organizovali mladići. Najparvo bi bili šli iskat šalu za tanac a pokle toga svirača.

Tuancalo se je vaf kuće od Mikulovih, Matušuanjevih, Galjanićevih, Bišigovih,

Lunjanjevih kedeka je bila bekarija, u Kućića i Gašparove a vaf lete na dvoru od Bernabića, Matušuanjevih a neki put i u Rogoviće, u Dumina kada je ondeka bila oštarija, na guštijerne sprijed crijekve i na guštijerne na skule.

Svirači su bili: Vijeko i Mikula Matušuan, Dinko Rukonić (Mićev), Ivić Badurina (Bepov) i negov brat Miro, Toni Plešić (Toni Belo), Bepo i Mario Marušić (Ivančićev) a pomoć bi bil prišal Toni Brako (Rikov) zis Murtovnika a neki put i Klemente (Aršaminjev) zis Nerezin.

Tuanci su bili: valcer, polka, mazurka, tango, ingliš valcer a kadagot račića i manfrinu. Račića se je tuancalo pod mijeh koga je užual svirit Menigo Muškardin (Runbačić) zis Murtovnika, ol

Ivić i Miro Badurina (Bepovi)

Toni Brako (Šimićev) zis Smriječija, a kadagot i Toni Brako (Rikov). Prije njih mijeh je sviril Pinezić Antun (Tončić Stuošin).

Na nedeju se je tuancalo od četire pijet uri popuole pa do Zdrave Marije a na veli bluagdan počelo bi se loštešo okolo pijet uri popuole pa do Zdrave Marije a onda po vičere do popolnoćah.

Prije pusta, vaf tuste i pusne nedeje i na duan pusta tuancalo se je na skule. Šolito je onda bilo velione i za tu okažiun šala bi se okitila zis koriandoli ki su bili od više koluri.

Na pireh se je vavek tuancalo u Lunjanjevih vaf vele šale ol na skule. Vaf otin okažiuneh bi se šolito pokupilo cijelo selo, aš su svi uteli kuriožat nevješćaci. Gluavni su bili nevješćaci i nihovi kunpuari, aš tuancat su mogli i drugi ma samo pokle nevješćaci a zis nevjesticu je mogal tauncat samo uon komu ju je kunpuar prepejual.

To vrijeme ni vaf Punte bilo luče pa kada bi se zaškurilo važgali bi sveće na petrojo, za svetlo vaf manjih šalah a invece kada se je tuancalo vaf većih šalah, kako u Lunjanjevih, Matušuanjevih ol na skule, svetilo se je zis petromašen koga je užual dat Dinko Rukonić (Mićev), Vijeko Matušuan ol neki drugi ki je imijel petromaš.

Na tuanceh za Jedrijeju, Ivanju, zapust i na velione prišli bi bili deboto svi mluadi i stuari. Šolito su vrijet tuanca muži i mladići kantali. Puntari su više-manje bili svi intonuan i tako su lijepo kantali da je parelo kako da najmanje jedanput na šetimuanu delaju pruoove. Kadagot bi suan uz armonku zakantual Ivan Badurina (Ivić Bepov) čigov je tako lijepi gluas bil poznat na ovih škojeh a i čuda daje.

Na tanac su šolito prišle matere i po neka nona od divuojki, za špiajt skin i kako njihova hći ol vnuka tuanca a onda i drugi kih je tanac piažual. Manje-više na tanac bi prišli svi ki su mogli hodit. Tereža Kučić (Plešićeva) povijeda da kada je tanac bil vaf kućice put Bušuan-ske, Tereža i sestra Marići bi vezale tovara vaf klancu put Frana Tomovoga za Šuvruanjev. Šle bi na tanac do Zdrave Marije a onda na tovaru pomalo doma put Matualde. Kada bi prišle doma onda bi njihova mat Mateja Plešić rekla: Vi ste

S lijeva nadesno stoje:
Anton Plešić (Toni Belo),
učitelj Željko Čelant i Vjeko Matušuan
Sjede: Toni Plešić i Ivan Lekić

mogle i prija puartit. A one bi rekle da tovar ni utijel hodit pa ga je okurilo potezat – tako da su vavek morale pomalo neć zlagat.

Tuancali su i mlaji – deca, ma ne vaf šale kedeka su tuancali mladići, nego vaf nekon tinelu ol kuhnje u nekoga. Gluavni i jedini inštrumijent za svirit na tih tuanceh bil je organet. Najboji svirači na organetu bili su: Josip Marušić (Bepić Stjepov), Ivan Bajčić, Romano Lazarić (Romić), i još neki od Matušuanjevih i Plešićevih. Za diferiencu od mladići, ki su šalu i svirača plaćali, deca su svirača i šalu imeli agratiš.

Svi ovi tuanci bili su jeno vesijelije za mluadih i za cijelo selo. Od tuanca se je povedalo, a najviše ki ol kua je koga očala, i zis ku je više tuancal, aš bi se počelo štrolikevat nove kopije i nazirat novu mluadu i mluadoga. Neki su od tih tuanci i počeli zajedno i finili sprijed lun-tara.

Bilo bi lijepo i danaska daržat užuance od tuanceh vaf Punte i da se opet čije armonika i mijeh.

Franko Kučić

Gornji red: 1. Ivan Rukonić (Ivić Paulov) 2. Ivan Kučić, 3. ?? 4. ??
Donji red: 1. Andrija Bernabić, 2. Josip Badurina sa harmonikom (Bepov) 3. Josip Badurina (Lunjanjev) 4. ??

JEDAN ŠKOLSKI DOKUMENT

U zapuštenoj arhivi nekadašnje nerezinske općine naišao sam na jedan dokument iz škole u Punt Križa iz 1942. godine. Naime u pismu koje mlada učiteljica Maria Scrivani, rodom iz Malog Lošinja, kasnije udana za Marina Kamalića iz Nerezina, upućuje općini u Nerezine (u to doba pod nerezinsku općinu spadala su, osim Nerezina, mjesta Punta Križa i Sveti Jakov) pismo slijedećeg sadržaja:

»S obzirom na skori završetak školske godine, a budući sam tijekom ovih školskih mjeseci već molila da se izvrše neophodni popravci na školskoj zgradi a bez nekog rezultata, osim izvršenog manjeg popravka na peći za grijanje, smatram potrebnim još jednom obratiti se časnom naslovu da se barem zauzme za izradu dva ključa, jednog za učionicu a jednog za željezna vrata škole.«

Teško je išlo i kada je bilo puno ljudi i đaka a kamoli danas kad je Punta Križa raseljena a preostali učenici se voze u druge škole. Ovo pismo navodimo kao dokument i prilog o povijesti školstva u Punt Križa.

Juliano Sokolić – Lišandrof

Učiteljica Maria Scrivani

SCUOLA ELEMENTARE DI PUNTACROCE

N. Prof. 29

PUNTACROCE, 18-5-42

Risposta alla nota N.

del
—

OGGETTO:

COMUNE DI NEREZINE	
Prot. N. <u>1839</u>	Categ. <u>4</u>
Ricevuto il <u>20.5.42</u>	Class. <u>2</u>
Risposto il <u>1/2</u>	Espresso

Vincere!

On. Municipio
di
Nerezine

Essendo prossime la fine dell'anno scolastico ed avendo durante questi mesi di scuola chiesto che fossero fatte delle riparazioni indispensabili all'edificio scolastico di questo paese senza ottenere alcun risultato ad eccezione fatta di una piccola riparazione alla stufa, credo opportuno ora rivolgermi a Vostra onore una volta e lodato On. Municipio perché almeno si provveda alla fabbricazione di due chianine una per l'aula e l'altra per il portone delle scuole. Spero pertanto che la mia proposta verrà presa in considerazione e che si provveda quanto prima a ciò che ho testè elencato.

L'Insegnante
Maria Scrivani

ZAROBLJENI NA OTOKU

KAKO SU TRI ŠIBICE SPASILE PET ŽIVOTA

Jedan događaj iz života Mile Matušan neizbrisivo se usjekao u njeno pamćenje i zavrjeđuje da se zabilježi i na stranicama našeg »Puntarskog fuoja« iako je opisan već davne 1955. godine u knjizi našeg otočkog pisca i pjesnika Nike Pinčića »Kvarnerski otoci u reportažama«.

U nesvakidašnjoj i nevjerojatnoj avanturi, koja je na kraju ipak sretno okončana, jer su u konačnici spašeni životi Ive i Mile Matušan te njihove troje djece, prisjetili smo se u razgovoru s tetom Milom neposredno pred njen 90. rođendan.

Otac Iva Matušana imao je na otočiću Veli Čutin, koji je radi ispaše ovaca iznajmio na više godina, manje stado ovaca. Pošto za njih više nije mogao skrbiti, prepustio ih je svom sinu. Ive i Mila su početkom 1953. godine, znajući da na otočiću više nema paše i da će se ovce početi janjiti, odlučili da ovce s Čutina prebace svojoj kući na Činkaricu. Čekali su povoljno vrijeme te su 20. 01. 1953. svojim brodom »Milena«, iz Pogane, gdje su ga držali na vezu, rano ujutro krenuli po ovce. Sa sobom su povel i svoje troje djece. Po bonaci su stigli na Čutin, pristali uz sjevernu stranu jer je na njoj, za razliku od južne, more nešto dublje. S broda su do obale postavili duge široke daske – punte i tako se iskrali. Na škoju su zatekli svojih 13 ovaca i ovna, a iznenadili su se da se već okotilo čak 11 janjaca.

Dok su prikupljali ovce i prebacivali ih na brod te smještali u štivu, zapuhala je iznenada bura, koja je u kratkom vremenu prerasla u fortunual.

Pokušali su odmah isploviti, sin Bepo je na provi potezao sidreni konop, a otac Ive na krmi upravljao motorom i kormilom, ali naleti su bure bili prejak. Nisu uspjeli isploviti i brod se u tili čas našao na oštrim stijenama, oplata se probila, voda prodrijela u brod koji se do pola potopio u razbješnjelo more.

Ive i Mila su u očaju shvatili da je brod izgubljen pa su krenuli spašavati živote svoje djece. Najprije su najmlađu Idu, a potom i Đinu prebacili na otočić. Zatim su uspjeli spasiti i ovce, koje je Mila, do pasa u moru, iz štive dizala na kuvertu, a Ive s Bepom prebacivao na kraj. Iz broda su uspjeli spasiti dvije male slamarice, jedro, par sitnica i konop kojim je Ive vezao brod za grote, ne bi li spriječio da ga more odnese.

Najmlađa Ida u jednom se trenu sjetila da na brodu imaju šibice. Ive ih je na brodu pronašao, zamotao u kapu i bacio na obalu. U kutiji su bile tri šibice. Potom je na jarbol broda nasukanog na hridi vezao stari kaput nadajući se da će ga netko uočiti i shvatiti što im se desilo.

Pala je prva noć. Bura je još više pojačala. Na potpuno golom otočiću Čutinu, gdje ne raste ni jedno stablo, sklonili su se u malu zavjetrinu iza jedne jedine polusrušene gromače i pokrili se jedrom. Od hrane su imali samo jednu tećicu s friganim menulama. Prikupili su nešto granja koje je more bacilo na obalu i uspjeli zapaliti vatru. Uz vatru su se uspjeli barem djelomično osušiti i utopli

te su tako prepuni crnih misli bez sna na očima dočekali jutro. Bura nije prestajala, već je nemilosrdno bjesnila prelijevajući otočić slanim kapljicama.

Kada se razdanilo, ni broda više nije bilo, more ga je odvuklo u dubinu.

Nestao je i jarbol s kaputom na njemu, a od broda su ostale slomljene naplavljene daske na obali.

Ive i Mila nisu imali vremena očajavati, trebalo se boriti za živote svoje djece.

Na Čutinu postoji omanja lokva u kojoj se nakuplja kišnica i služi za napajanje ovaca. Mila je ustajala prljavu vodu pročistila kroz svoj facuol i tako priskrbila malo vode. Zaklali su ovcu i barem nešto pojeli, nadajući se da će netko uočiti da su zarobljeni na otočiću i priskočiti im upomoć, ali su istovremeno bili svjesni da je to, po onakov orkanskoj buri gotovo nemoguće.

Prošao je i drugi dan, a bura nije prestajala.

Tog je jutra do njihove kuće na Činkarici došao Jakin Lekić s Parhavca namjeravajući od Matušana posuditi konja jer je u blizini sjekao drva te ih je želio prebaciti do mora. Začudeni Jakin zatekao je zatvorenu kuću, svinju kako luta dvorištem, uznemirene kokoši i kozu koja je obrstila sve uokolo koliko joj je konop, na koji je bila vezana, dozvoljavao. Shvatio je da nešto nije u redu. Otišao je do Pogane, Matušanovog broda na vezu nije bilo. Svratio je na Dragu do Zorovića koji mu je rekao da su Matušani otišli pred dva dana na Čutin po ovce i da su zbog bure sigurno ostali na Ulu, odnosno u Puntu.

Jakin je pošao nazad u Puntu gdje nitko nije o Matušanima ništa znao. Tada su konačno svi shvatili da se nešto loše dogodilo.

U Puntu su tada odlučili da Krište Zorović i Mikulić Matušan krenu u potragu za Matušanima uz obalu od Ula prema Verinu koji se nalazi na kopnu otoka Cresa točno nasuprot otočića Čutina.

U Verinu su im mještani rekli da im se dan ranije učinilo da su na Čutinu vidjeli kao da nešto na vjetru maše (kaput na jarbolu), ali potom nije više bilo ničeg te su

Brod obitelji Matušan - »Sveti Anton«

zaključili da im se to učinilo, te stoga nisu ništa poduzeli.

Ivu, Mili i djeci bilo je sve teže, pala je i druga noć, a bura je i dalje bjesnila svom žestinom.

Krište i Mikulić su s Verina pošli u Osor, a potom u Mali Lošinj, vlastima su prijavili nestanak i zamolili za pomoć u traženju nestalih Matušana. U Lučkoj kapetaniji je bezdušan službenik u početku čak odbio pokrenuti potragu neodgovorno govoreći da je obitelj Matušan pobjegla u Italiju.

Unatoč tomu, ubrzo je organizirana potraga i angažirano u to vrijeme najbolje plovilo, motorni brod »Marica« lošinjskog škvera koja zbog bure još neko vrijeme nije mogla krenuti jer je bilo nemoguće proći kanalom na Privilaki. Uza sve nedaće »Marica« je ipak krenula sa zapovjednikom, medicinskom sestrom, a na brodu su bila braća Ive i Toni Zorović – Postolići.

Krište i Mikulić krenuli su nazad do Verina, a na obali podno sela zapalili vatru. Već potpuno iscrpljeni i beznadni, Matušani su ugledali dim te vatre i to im je bio prvi znak od brodoloma da ih ipak netko traži. Barkom na vesla, koju su uzeli u uvali Galboka, podno Verina, Krište i Mikulić krenuli su prema Čutinu iako bura još nije bila stala. Premoreni i gotovo iznemogli stigli su do Čutina u

vrijeme kada se i m/b »Marica« našao na otočiću. S »Marice« su postavili daske do barke a s barke na obalu i konačno stigli do obitelji Matušan te ih odvezli do Ula.

Premoreni, iscrpljeni, na izmaku snaga, smjestili su se kod rodbine u Punt Križa. Njihova sreća i veselje što su spašeni izmjenjivala se s tugom za izgubljenim brodom, koji je bio njihov osnovni izvor egzistencije.

Bura je potpuno stala, bila je bonaca, kao da bura nikada nije ni puhala.

Vratili su se na Činkaricu, započeli novi, život, opet iz početka.

Nakon nekoliko dana Ive Matušan je s Mirom Zorovićem njegovim brodom s Drage otišao na Čutin po ovce i janjce. Od njihove »Milene« ostalo je samo par dasaka na obali. Iz mora su uspjeli podignut motor.

I kako to kod naših otočana uvijek biva nije bilo vremena za plač i jadikovke, trebalo je krenut naprijed, nastaviti dalje, raditi i štedjeti.

Jednog dana uspjeli su prikupiti dovoljno sredstava i kupiti novi brod. U spomen i zahvalu svecu spasitelju dali su mu ime »Sveti Anton«.

Zabilježeno prema kazivanju Mile Matušan

OGNJIŠĆE – SARCE NAŠIH KUĆ

Sarce svake naše stuare kuće bilo je ognjišće, mesto kede bi se fameja pokupila za neš pojest, za se steplit, za počinut, za se klast dakuordo će će ki zutra delat, kan će puoć. Na ognjišću se po vas buožji duan neč parićevalo, kuhalo, peklo, voda teplila za robu ol pijati oprat, šušila

su se i dimila stegna, paršuti, kobodnice.

Okolo ognjišća se sedelo, povedalo, dogovaralo, runjalo i kritikalo, veselilo i kantalo a više puti i plakalo od žalosti i muke ol zavol dima.

Muži su fumali, tabakali, pili i povedali svakakove štuorije. Žene su pak malo bile posejene aš svuoju posal nikada nisu mogle finit a kada bi se na finjetku i posele, opet su neč delale, šile, karpale, rekamevuale, plele ol farmentun mulile. Stuari nonići i nonice česagod bi povedali, govorili kako je nekada bilo više rišpeta, rijeda, krijuanca i vere, pa bi malo, pomalo gluavu sve više kalevale i zamjavile. Dečina bi se okolo ognjišća barunala, na puol uha habala kako stariji povijedaju štuorije od more, macmalići i markodlaci, pa bi, počijet od najmlajih, jedan za drugin pozaspali. Oganj je vavek gorijel i ni se gasil sve dokle got je vaf kuće života bilo.

Ognjišće je bilo jedino mesto kede je sva fameja bila na kupu. Ono ih je daržalo skupa, viježenih kako kadina zis najvećin majami a oganj jin je

Ognjišće vaf kuće fameja Sokolić – Bobarić na Garmožju

svin svetlo, teplinju, fuorcu i život daval.

Parva najstareja ognjišća naših kuć bila su udelana na sret kuhinje, basa, na tlohu zis velu napu uzguor. Ovakovih je još sila malo ustalo.

Kasneje su se ognjišća počela delat na kantunu ol na jenuon zidu kuhinje. Ma vrijeme ne stoji, ono dela svoje a svijet vavek grije napred, tako su zis vremenon i vaf kuhinje počeli kambijamijenti. Prišli su parvi špaheri na darva. Špaher se kladal kraj ognjišća aš je još okurilo ako niš drugo a onda za šušit i dimit mijeso od ofce i prasca ma zis vremenon se

Ognjišće vaf kuće fameje Sokolić – Bobarić na Garmožju

ognjišća i nape počelo zminat ća.

Na uof muod bi se vaf kuhinje dobilo više mesta, špaher je prišal na mesto ognjišća a tubi od špahera hodili su drito gore vaf komin.

Vrijeme je pasevalo i mesto špahera na darva prišli su novi, oni na plin, parvo muali kako rešo zis dvua fornela a pokle i zis četire. Tako se je zgubil uon lijepi oganj, plamik, iskre i vuonj ognja, svaki drugačiji od drugačijih darf, Vuonj dima od čarnike, smreke, planike, svaki lijep na svuoj muod.

Ni puno vremena pasalo da je i smrajani plin vrah zijel i prišli su špaheri na luče kede oganj ne moreš ni vit ni čut a danas imamo i mikrovalnu pećicu za ku ni buoh ni vrah ne more špjegat kako dela.

Naša stuara ognjišća bila su udelana na cirka 60 centimetri višinje. Uzguor njega je bila napa a okolo nje tornanapa. Žene su vavek, kako i danas gijedale da jin kuća pa tako i kuhinja budu će čišća i će lešfća, pa su na tornanapu kladale muale koltrinice zis mijerlići. Na tornanapu su se kladale i bukalete, žmuji, bićerini, zdelice, ćikarice, botijice, luončići i podići. Sve se to moralo svako malo kalevat, oprat od dima i pruaha i opet tornat nazad aš koliko got je komin bil dobro udelan i dobro potezal, svako bi malo kada bi zapuhual neki vetar, dim tornual i zadimil kuhinju. Zavol toga su se i zidi morali obelit zis japnuon, almeno jedanput a

kadagot i više puti na godišće a to se je delalo i za dežinfetat kuću.

Na sred ognjišća su bile trepija na trepijah teća za maniještru, juhu ol luončić za palijentu. Uzguor su vesila komuoštra za dvignut ol kalat lonac na juštu meru od ognja. Zis buande ognjišća stuale su muleta za ugji i lopatica za lug a blizu je bil i bruštu lin za kafe ol jašmik, brik, mažinin i veće ol manje gradele.

Svako je jutro žena morala parićat pruašće i darva, zijet fulminuanti i našnjitet oganj a onda da se oganj ne zaduši i zaguasi, svako malo poticat, šnjitet, žarit ol zis puhalon razžarit. Kada bi se oganj dobro važgal i razgorijel i kada bi se udelali pruavi ugji na oganj bi se klual huar neka oganj više darži. Svaki bi se duan pokupil lug a ni uon se ni hital ća nego se je duperual za lušiju ol za gnjojtit vartal.

Ni bilo ognjišća prez buanka ol buančića a našal bi se onde stuolčić i škanjiel a ko je falilo mesta za se posest, zijela bi se i kardijegla kua je bila uz stuol na sret kuhinje. Uz ognjišće je bila kardijenča zis vetrinu i nekoliko škafeti i škafetini a na zidu jena ol dvije škancije. Vaf kardijenče je bilo sve će žene okuri za jelo parićat i na stuol poslužit – teće, tećice, luonci, luončići, silni pokrovi i pokrovići, veće i manje scure, pijati i pjatići, ćikare i ćikarice, žmuji, botije i bocuni, plucer, broke i gvantijere. Na škancije ol vaf kardijenče daržalo se solnicu, buštu za kafe, te i kakao

pa onda još starguju, cedilo, štruka-patate, nekoliko kacijuoli, klatuač, nekoliko kuharic, penarica, vajalo i ki znua će sve još će je ženuan okurilo.

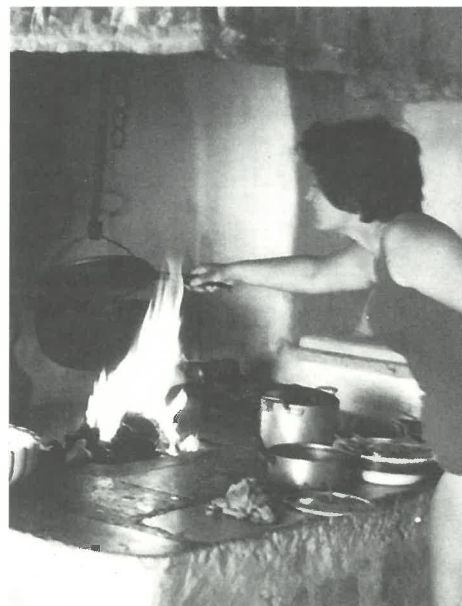
Ognjišće, oganj i sve će je bilo okolo njega, vaf sve te mižijerije i muke ondašnje, davali su jin teplinju, fuorcu i kuraja za živet napred, za dijec zgojit i da jin živijenje ma koliko got teško bilo, pasua vaf jubavi i poštijenju.

Vrijeme se ne more feramat, nikada ne vaja hodit nazad nego samo napred zis ufanjen da će bit boje i bilo kako bilo, danaska je siguro boje nego prija, na neke stvuari, mi ki smo zgojeni na ovuon škoju ne smiemo zaboravit.

Nekadašnjih ognjišć bit će sveto manje, teško da će se neko novo udelat, ustat će samo negdere za spomen vaf neke naše kuće kua darži do našega, kogot će ustat i vaf muzeju ma one naše fameje, pokupjene okolo ognjišć, vesele, poštene, kuntijente i zis manjin, neka nan vavek budu na pamete.

Učinom i mi da vaf naših famejah ustuane ona teplinja ognjišća almeno vaf sarcu svakoga od nas. Neka nan spomen na ognjišće pomore daržat fameju i svih nas skupa a veseli plamik ognjišća neka nan rastira svaku škurinju kua nas čeka i neka nan ovo kruatko živijenje pasua vaf sloge, poštijenju i jubavi.

Ljubo Galjanić

Stuaro ognjišće na Vele Drage

MLEČINO – MLJEČIKA

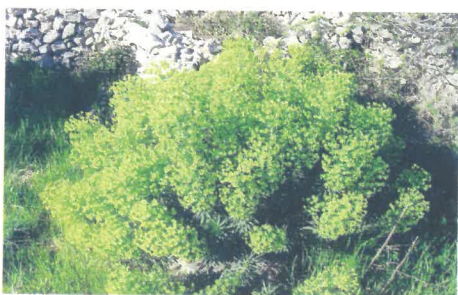
Vulfenova mlječika

Mlečino – mlječika je vrlo rasprostranjena biljka na Cresu i Lošinju pa je tako obilato rasprostranjena i na području Punte Križa. Njeno je hrvatsko ime mlječika, a latinski se naziva *Euphorbiaceae*. Uz izuzetak polarnih i visokih planinskih područja rasprostranjena je gotovo po svim dijelovima zemlje, a ponajviše u suptropskim i tropskim krajevima.

Ovoj porodici pripadaju drvenaste ili zeljaste biljke različitog izgleda od kojih u neke građene poput kaktusa sa često vrlo razvijenim mlječnim cvjetovima. Cvjetovi su im uvijek jednospolni i združeni u sastavljene cvatove. Ovoj porodici pripada oko 4.500 vrsta od kojih su najvažniji rodovi *Euphorbia*, *Ricinus*, *Mercurialis*, *Hevea* i druge. Naše »mlečino« spada u rod porodice mlječika latinskog naziva *Euphorbia* kojoj pripada oko 600 vrsta. Sve su to zeljaste biljke pune mlječnog soka. Flori Hrvatske pripada oko 50 samoniklih vrsta od kojih su neke rasprostranjene u kontinentalnom dijelu (*Euphorbia cyparissias*, *E. Palustris*, *E. Carniolica* i druge), a ostale su ograničene na primorske krajeve.

Mlečino koje je rasprostranjeno na Lošinju i Cresu znanstvenog je naziva Wulfenova mlječika – *Euphorbia wulfenii* i ona je endemična biljka što znači da je rasprostranjena samo na vrlo malom prostoru i nigdje drugdje u svijetu. Dakle Wulfenova mlječika može se naći samo na Cresu i Lošinju i to više na južnim dijelovima ova dva otoka. Nalazimo je na rubnim dijelovima šuma u predjelu makije u maslinicima, na čistinama, ponajviše na pašnjacima koje, ako se ne održavaju, može u potpunosti prekriti. Vrlo se agresivno širi. Stabljika živi i do desetak godina, kada se sama od sebe suši, ali se u tom periodu vrlo bujno rasadi u svoju širu okolinu. Izuzetno je otporna na sušu i negdje raste gotovo iz stijene.

Lako ćemo je prepoznati kao zeljastu biljku po debelim mesnatim listovima, linearno poredanim na ograncima stabljike. Cvate u travnju i svibnju.

Grozdovi cvjetova najprije su svijetlozelene boje koja potom postaje žuta da bi formiranjem ploda boja postala svijetlosmeđa te se zatim cvjetovi potpuno osuše. Korijenje joj je dugačko i žilavo te na taj način i opstaje u našem sušnom i krševitom tlu.

Da bi mlečino iskorijenili s primjerice naših maslinika i pašnjaka, valja ga guliti što je moguće samo kad je tlo mokro i vlažno poslije kiše i dok je stabljika stara godinu ili dvije te se još nije jače ukorijenila i razgranala. Starije biljke mogu se vaditi samo iskopavanjem krampom – »maškinom«.

Brojni sitni plodovi, koji su trodijelni, formiraju se po završetku cvatnje i kada se u drugoj polovici mjeseca lipnja te početkom srpnja osuše, rasprostru se svojom okolinom na način da pucaju i lete uokolo i do metar udaljenosti. Pri tome se dobro čuje karakterističan pucketavi zvuk pa onaj tko to ne zna može steći pogrešan utisak da se pored njega netko ili nešto kreće, primjerice gušter zelembač, sljepić ili poljski miš.

Na Cresu i Lošinju osim Wulfenove mlječike rastu još tri vrste ove biljke iz porodice *Euphorbiae*, koja je prema legendi dobila ime po numibijskom liječniku Euphorbusu koji je živio u prvom stoljeću nove ere, a koji je prvi ustanovio da ova biljka može biti ljekovita, ali i vrlo otrovna. Najuočljivija karakteristika ove biljke, po kojoj je i dobila naše hrvatsko ime je bijeli, gusti, ljepljivi, mlječni sok kojim obiluje naročito u stabljici. Znanstvenici si ustanovili da ovaj sok sadrži mnogo kaučuka i da je otrovan te su taj toksin nazvali euphorbon.

Životinje, pa tako ni naše ovce, kao ni jeleni, kojima obiluje naš puntarski kraj, mlječiku ne jedu jer one nepogrešno razaznaju otrovne biljke te ih nikada ne koriste za prehranu. Nije poznato da se u Punt Križa mlečino koristilo kao ljekovito bilje, ali zapadna pučka medicina koristi sok mlječike za liječenje kožnih bolesti, uglavnom za odstranjivanje raznih kožnih tvorbi, ponajviše bradavica, a male količine soka mlječike sastavni su dio biljnih preparata kojima se ublažavaju tegobe kod artritisa, ciroze, reume ili multiple skleroze.

Treba naglasiti i upozoriti da je sok mlječike otrovan, izaziva crvenilo kože, mjehure i nekrozu tkiva, a ako dođe u dodir sa sluznicom oka može izazvati čak i sljepoća. U slučaju trovanja ovom biljkom potrebna je brza liječnička pomoć jer se mora isprati želudac. Do dolaska kod liječnika daje se drveni

ugljen koji ima sposobnost vezivanja toksina na sebe. Uz to je potrebno piti mljeko kako bi se izazvalo povraćanje. Ako sok dospije u oko, potrebno ga je brzo i temeljito isprati.

U stručnoj se literaturi može naći s ekološkog gledišta vrlo zanimljiv podatak o jednoj uporabnoj vrijednosti »mlečina«. Marokanski ribari sokom mlječike koja u njih uspijeva (*Euphorbia resinifera*) premazuju podvodni dio svojih ribarskih plovila i na taj način sprječavaju naseljavanje morskih organizama na taj dio broda.

Znano je da pred današnjom naukom stoje vrlo ozbiljni i zahtjevni zadaci zamjene mnogih ekološki neprihvatljivih preparata s onima koji su ekološki prihvatljivi. Zagađivače se postupno, primjenom novih tehnologija, zamjenjuje novim neškodljivim ili manje škodljivim sredstvima. Današnje, kemijski toksične supstance, kojima se premazuju podvodni dijelovi brodica, jahti ili brodova, zasigurno će se u skoroj budućnosti zamijeniti nekim prirodnim, za okoliš neškodljivim sredstvima. Iako to sada izgleda kao naučna fantastika, zašto ne vjerovati i nadati se da će se uskoro dna naših barki premasovati sredstvom proizvedenim na bazi soka našeg »mlečina« te će i ono imati svoju uporabnu vrijednost koju danas nema. Za kraj još jedna zanimljivost. Mlječika se ipak i kod nas za nešto koristila i to u jednom gotovo nepoznatom načinu ribolova koji su pojedinci, prenoseći ga s koljena na koljeno skrivali i od prvih susjeda.

S izlomljenih stabljika mlječine cijedio se i prikupljao sok u jednu prikladnu posudu te za mirnih i tihih dana kad nema vjetera i u vrijeme kad oseka prelazi u plimu, odlazilo se u plitke uvale kakve su primjerice Ul ili Paskvara, podno Punte Križa. Gustu, mlječno bijelu tekućinu postupno bi se ulijevalo u more na mjestima dobro znanim našim starim iskusnim i praktičnim otočanima koje je težak i mukotrpan život svašta naučio. Znali su oni da u te pličake u točno određeno

nim danima i vremenskim prilikama zalazi brancin, salpa a najčešće cipli. Znali su oni da mlečino vrlo brzo

omami ribu (danas imamo i naučnu potvrdu da ono osljepljuje). Trebalo je dakle odabrati dobru valu, pravo vrijeme i čekati da se riba približi, a onda je omamljenu, ošamućenu uloviti ostima, dumplarom ili rukama.

Kad bi se danas prakticirao ovaj način ribolova, zasigurno bi bio najstrože zabranjen, a mislim da se u njega nitko ne bi ni upustio. Stoga pričakajmo, možda ćemo u skorjoj budućnosti u našim vrtovima i na pašnjacima saditi »mlečino« koje nam danas smeta, jer će se ono sigurno koristiti za potrebe farmaceutske industrije ili u proiz-

vodnji boja za premazivanje podvodnih dijelova plovila.

Ljubo Galjanić

USTANTE OVDE

*Sve se kambijuje
vrijeme pasuje
naših judi
još malo pa ni*

*Mluadi govore
živet se ne more
vaf mualon selu*

*Svi v gruad navalili
kuće pustili
Puntu f sarcu nosili*

*Ustante ovde
kede čarnika stoji
muore šumi
kede smo svi svoji*

*Tuji smo f tujine
f tujine
za nas sreće ni*

*Ustante ovde
naš škuoj vas zove
skupa zakantuajmo
užuance ne bandunuajmo*

*Ustante ovde
aš će će nan sve
kada naš šlovek
ne bude više ovde.*

Marući Toić Badurina

ŽURNUADA

*Sunce se pokazalo
jutro nuoć kambjalo*

*Vajua se barzo stat
oči i obraz oprat*

*Čikaru do varha nadrobit
teplo mleko popit*

*Zijet hrane gamelu
i vina botiju velu*

*Na žurnuadu puoć
delat do pred nuoć*

Ljubo Galjanić

DEKOT

Kada bi imeli ki zdravstvenih dišturbi, naročito vaf zime ol na proljeće kako će su influenza, bronkrite, kašaj ol kada bi bili juako namoreni, naše matere su nas lečile zis »dekotom«. Zato je okurilo skuhat vaf jenuon podiću ol manjen luončiću – nekoliko suhих smokav, pera od kuša, metvicu, malo jašmika i kore od miendule, pa zasladit s malo meda. To se pilo nekoliko put na duan, a najveć vjutro natašće i na večer prije puoć spat.

Ivan Lovrić

Verovali ol ne ma dogodilo se...

Verovali ol ne ma dogodili se stuaromu Nikodemu, ki je živjel vaf muale kućice na Puguane. Imijel je nekoliko kokoši i peteha okolo kuće. Svako malo po noći bi jenu kokoš zadavila kuna.

Nikodemo se domislal kako će stat na kruaj lupežu (kune). Vaf veliku varšu zis ku je lovil sipe, je klual živoga peteha. Po noći kuna se namamila i šla je vaf varšu po peteha, ma peteh se ni dual i nastal je dujiel.

Od velikog batibuja varša se pomalo tombala i pala vaf muore i fundala. I peteh i kuna zgubili su gluavu. Kako ješka su namamili gruga, on je šal vaf varšu i ni više mogal vanka. Vjutro kada je Nikodemo dvignul varšu imijel je će za vit. Peteha, kunu i gruga. Na kraju je peteh finil na žvacet zis njoki, grug na brudet zis palijentu a kožica od kune na dašćicu da se osuši a po tuon produa za lijepi šoldi aš je u ono vrijeme pelica od kune imela veli prijeci.

Ivan Lovrić

NONO IVE

*Delat, delat mučit se,
jamat, kopat, patit se.
A zuač?*

*Za ograjčicu kupit
za još tarsija posadit*

*Nanovo delat, gromačat,
dvua, tri šolda gvanjat
A zuač?*

*Za dvije ofce kupit
za fameju othranit*

*Opeda delat, kaštrit, seć,
gonit, štvat, prit na get
A zuač?*

*Za biljet kupit
za do Merike prit*

*Delat i onan po vas duan
bit još gore tormentuan
A zuač?*

*Za malo dolari zašparenjat
za žene poslat i doma tornat*

*Pak opeda delat, bez fermat
trudan nanke ne moć spat
A zuač?*

*Za dijec na nogah vit
za se na finjitku smirit*

*Pa puoć na svuoj zadnji vijuaaj
put Funtuane kede je kruaj*

Ljubo Galjanić

IVAN BAJČIĆ

1922. - 2007.

Barbu Ivu Bajčića, rođenog 5. veljače 1922. godine smo 6. rujna otpratili na vječni počinak. Njegov pradjed je došao u Puntu Križa s otoka Krka, kako se kaže »trbuhom za kruhom«. Kakav je taj kruh bio, pričao mi je jedan čovjek s Raba. Sjekli su drva. Oko podne bi jedan od tih sjekača skuhao palentu, posjeli bi se oko brunca (posude za kuhanje) i ručali. Imali su samo jednu žlicu, ta je žlica išla od ruke o ruke, svatko bi stavio u usta jedan zalogaj i žlicu dao sljedećem. Tako dok ne bi sve pojeli.

Stjecanjem životnih ne/prilika barba Ive je u desetoj godini života ostao bez majke, a u dvanaestoj bez oca. Pričao je kako je bio dobar s pok. župnikom Giovanni Allemandi, koji je u Puntu Križa bio od 1927. do 1937. Očito je od rane mladosti bio privržen crkvi, a i župnik koji je uz svoje svećeničke obaveze učio Puntare čitati i pisati, a radio je i

težačke poslove, osjetio je da malome Ivanu treba pomoći startati u život.

U Puntu Križa je 1967.-1968. bio župnik vlč. Ivan Buić. Trebao je nekamo ići i zamolio je don Nikolu Depikolozvane, tada starca, da ga zamjeni. Don Nikola ga je odveo Ivu Bajčić i rekao: »Ive, ovaj popić bi trebao nekamo ići i zamolio me da ga zamijenim. Ako ćeš mi pomoći pristati ću, a ako ne moreš, neće bit niš od te maše«. Barba Ive nije bio svećenik i nije mogao misiti, ali je bio spreman pomoći starcu svećeniku.

Vele da je bio blag, svakoga je poštivao, ali uvijek svoj, nije se od nikoga dao »vući za nos«. Ni u domu, kao starac, tvrde da se nikada nije tužio i nikada podigao glas. Svakome je nastojao pomoći, jasno koliko je mogao.

Na osmrtnici prigodom njegove smrti kćerka je zaželjela da se, tko želi, umjesto vijenca dade novčani prilog. Dobivenim novcem će se kupiti stolica za pranje nepokretnih bolesnika i darovati će se tu stolicu Domu umirovljenika u Velom Lošinju. Time će se olakšati život nepokretnim stracima i

njegovateljicama, a barba Ive će nastaviti činiti dobro i nakon smrti.

Don Mate Žić

Puntarski fuoj su potpomogli:

Jadranka d.d. Mali Lošinj

Udruga »Europa Nova« - Mali Lošinj

Turistička zajednica Grada Malog Lošinja

Županija primorsko-goranska

Zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje - Rijeka

Puntarka nova d.o.o. - Mali Lošinj

Leo-commerce d.o.o. - Rijeka

Olovich Rino i Ida - Australija

Sve naše cijenjene čitatelje pozivamo da svojim prilogom potpomognu izlaženje »Puntarskog fuoja«. Vaš prilog možete uplatiti na žiro-račun Zavičajnog društva »Puntari« M. Lošinj broj: 240202006-11000410077 uz naznaku - za »Puntarski fuoj«.

Vaš prilog za list kao i godišnju članarinu možete uplatiti u agenciji »Puntarka« Trg Zagazine 1, Mali Lošinj.

Pozivamo Vas da se sukladno Vašim mogućnostima uključite u akciju prikupljanja neophodnih financijskih sredstava za obnovu kapele Svetog Antona na Parhavcu pored Punte Križa.

Sredstva možete uplatiti na žiro-račun Zavičajnog društva »Puntari« - Mali Lošinj, na broj: 2402006-1100410077 uz naznaku - za obnovu kapele Sv. Antona na Parhavcu.

**Zavičajno društvo »Puntari« i uredništvo »Puntarskog fuoja«
Vam se unaprijed zahvaljuje**

Središnja knjižnica Mali Lošinj

1950008650

